

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด
ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

โดย

นางสาววิไลลักษณ์ พรหมเสน	อาจารย์ที่ปรึกษา
นายทศพล จำกัต์	นักศึกษา
นางสาวสุพัตรา คลีไพบ	นักศึกษา
นางสาวนิศรา ยาดี้	นักศึกษา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กุมภาพันธ์ 2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กูด
ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง”

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตั้งแต่วันที่ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2552 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2553

คณะผู้วิจัย ทีมวิจัย

นางสาววิไลลักษณ์	พรมเสน	อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	หัวหน้าโครงการ
นายทศพล	จำกัต์	นักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาชุมชน	นักศึกษา
นางสาวสุพัตรา	คลีไพบ	นักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาชุมชน	นักศึกษา
นางสาวนริศรา	ยาดี	นักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาชุมชน	นักศึกษา

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วว่าจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาคได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น

และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดใน เรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไก สำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่ เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดย ตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียน มาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิง วิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่าน สามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

คำนำ

รายงานวิจัยโครงการวิจัย “แนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” เกิดจากการคิดริเริ่มของนักศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ที่ได้ลงพื้นที่ศึกษาปัญหาชุมชน ซึ่งเป็นหัวข้อในรายวิชาการวิจัย ภาคสนาม ตามหลักสูตรของสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ในประเด็นด้านการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด จากการลงพื้นที่ศึกษาปัญหาดังกล่าว ทีมวิจัยจึงได้ตกลงกันว่า จะนำประเด็นการพูดคุย มาพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยเพื่อที่จะได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน อันจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันระหว่างนักศึกษาที่มิจัยกับชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้หลักการดำเนินงานที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ผ่านกระบวนการเรียนการสอน โดยการปฏิบัติจริงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นคำตอบของโจทย์การวิจัย

ทางคณะวิจัยมีความหวังว่า รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เล่มนี้ จะเป็นเสมือนเทียนส่องทาง เพื่อให้นักศึกษาทุกสาขาวิชา และกลุ่มบุคคลที่สนใจทั่วไป ได้สืบค้น ต่อยอดการศึกษาด้านการจัดการป่าชุมชนต่อไปในภายภาคหน้า สืบไป

คณะที่มิจัย
กุมภาพันธ์ 2553

สารบัญ

	หน้า
คำนำบอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 โจทย์วิจัย	2
1.4 แผนการดำเนินงาน	2
1.5 กรอบการดำเนินงาน	3
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิด ทฤษฎี	5
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	
3.1 ระยะที่ 1	19
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	22
4.2 การดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติโครงการ	33
4.3 ผลของการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมระยะที่ 1	35
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการดำเนินงาน	63
5.2 บทเรียนที่ได้รับจากงานวิจัย	67
5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	68
5.4 การเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	70
5.5 ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย	71
5.6 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในมุมมองของนักศึกษา	72
5.7 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในมุมมองของ น.ศ. ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา	72
5.8 ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัดลำปาง	72
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. บทความและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)	78
ภาคผนวก ข. ภาพกิจกรรม	80
ภาคผนวก ค. แบบสอบถาม	83
ภาคผนวก ง. ประวัติทีมวิจัย	89

สารบัญรูปภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	แผนภูมิการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน	12
ภาพที่ 2	รูปภาพลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านแม่กิด	24
ภาพที่ 3	แผนที่ป่าชุมชน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง	31
ภาพที่ 4	แผนที่เขตป่าชุมชนบ้านแม่กิด	32

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์หาอาหารจากป่า	29
ตารางที่ 2	แสดงประเภทและปริมาณอาหาร จากเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านแม่กิด	29
ตารางที่ 3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม เพศ	44
ตารางที่ 4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ตำแหน่งในชุมชน	45
ตารางที่ 5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม อายุ	45
ตารางที่ 6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ระยะเวลา ที่อาศัยในหมู่บ้าน	46
ตารางที่ 7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม อาชีพหลัก	46
ตารางที่ 8	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม อาชีพเสริม	47
ตารางที่ 9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม รายได้เฉลี่ยต่อปี	47
ตารางที่ 10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ระยะเวลา ที่เข้าร่วมเครือข่ายป่าชุมชน	47
ตารางที่ 11	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม การควบคุม และการดูแลป่าชุมชน	48
ตารางที่ 12	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม สาเหตุของ ป่าเสื่อมโทรม	49
ตารางที่ 13	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความรู้สึก ต่อสถานการณ์ของป่าไม้ในปัจจุบัน	49
ตารางที่ 14	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม วิธีการจัดการ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	50
ตารางที่ 15	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม กิจกรรมที่มี ประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชน	50
ตารางที่ 16	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม สาเหตุที่ทำให้ ป่าชุมชนสามารถพัฒนามาได้จนถึงปัจจุบัน	51
ตารางที่ 17	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความสำคัญ ของการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชน	51
ตารางที่ 18	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม วิธีการดูแลรักษาป่าทั่วไป	52
ตารางที่ 19	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม วิธีการฟื้นฟูสภาพป่า ของชุมชน	52
ตารางที่ 20	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม หน้าที่ในการปลูกป่า ของชุมชน	53

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 21	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม กฎระเบียบ บทลงโทษที่ใช้ประโยชน์จากป่าที่เหมาะสมกับชุมชน	53
ตารางที่ 22	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ปัญหาในการจัดการป่า	54
ตารางที่ 23	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ผู้ที่ควรกำหนด กฎระเบียบในการรักษาป่าชุมชน	54
ตารางที่ 24	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม การได้รับงบประมาณ และการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ	55
ตารางที่ 25	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม กิจกรรมที่คน เข้าร่วมมากที่สุด	55
ตารางที่ 26	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาป่า ชุมชน ของประชาชนบ้านแม่กื๊ด	56

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ที่มิวิจัยได้ร้อยเรียงความรู้ ประสบการณ์การทำงานร่วมกันกับ พี่น้องกลุ่มแกนนำเครือข่ายป้าชุมชน และประชาชนบ้านแม่ก๊ิด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ที่ได้กรุณาเปิดโอกาสให้มิวิจัยได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ สืบค้นข้อมูลในด้านการ จัดการป้าชุมชน อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่ล้ำค่า เพื่อเก็บไว้และเผยแพร่ให้ลูกหลาน บ้านแม่ก๊ิด และบุคคลที่สนใจทั่วไป

ขอขอบคุณกลุ่มแกนนำเครือข่ายป้าชุมชน ประชาชนบ้านแม่ก๊ิด นักศึกษาสาขาวิชา การพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่มีส่วนร่วม ในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่การคิดโจทย์การวิจัย การวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล การ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล การให้ข้อเสนอแนะต่างๆ จนรายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

ขอขอบคุณพี่เลี้ยงจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ที่เป็นเสมือนแสงเทียนส่องทาง คอยเป็นกำลังใจ ติดตาม กระตุ้น ให้ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการทำงานที่ถูกทิศทาง และให้การ สนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานแก่มิวิจัย อันเป็นอีกช่องทางในการสร้างคุณงาม ความดี แก่ชุมชน ท้องถิ่นต่อไป

สุดท้ายนี้ ขอจารึกคุณงามความดี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของทุกท่านที่กล่าวมา ข้างต้น ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของกระบวนการทำงานพัฒนาเพื่อชุมชนท้องถิ่นด้วย กระบวนการวิจัย โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ได้เสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ ด้วยความตั้งใจจริงที่จะช่วยเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

คณะนักวิจัย

กุมภาพันธ์ 2553

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแม่กิต ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ ศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ระยะเวลาดำเนินงาน 6 เดือน ตั้งแต่ 1 กันยายน 2552 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2553 ประชากร คือ ประชาชนบ้านแม่กิต จำนวน 300 หลังคาเรือน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 หลังคาเรือน (หลังคาเรือนละ 1 คน) โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านแม่กิตมีพื้นที่ป่าชุมชนประมาณ 5,000 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ระยะทางจากหมู่บ้านถึงเขตพื้นที่ป่าชุมชน ประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณป่าชุมชนมีหินแกรนิต ที่สามารถใช้ทำครก หรือชาวบ้านเรียกว่าหินครก ประมาณ 50 ไร่ เริ่มดำเนินการอนุรักษ์เป็นป่าชุมชนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 สำหรับแนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กิต พบว่า การจัดการป่าชุมชนควรให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ควบคุมดูแล ร้อยละ 85.0 สาเหตุที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมเพราะการลักลอบตัดไม้ของชาวบ้าน และผู้ที่มีอิทธิพล ร้อยละ 72.0 ประชาชนมีความรู้สึกต่อสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันว่าเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษา ร้อยละ 89.0 ส่วนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน พบว่า แนวทางการจัดการป่าชุมชนควรมีวิธีการดูแลป่าโดยให้ชาวบ้านรอบ ๆ บริเวณป่าเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 37.0 วิธีการฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชนควรมีการดูแลบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องร้อยละ 45.0 หน้าที่ในการปลูกป่าในชุมชนควรเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ร้อยละ 93.0 กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่กิต พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่กิตมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$) หากพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ประชาชนจะให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมากที่สุด ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมาคือเห็นว่าเมื่อเกิดเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชนและประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้ป่าในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.00$)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่า ประเด็นของการจัดการป่าไม้ในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยนั้น ยังมีปัญหาเรื่องการจัดการป่าไม้อยู่มาก ทั้งการปกป้อง การปราม การลักลอบการตัดไม้ หรือการอนุรักษ์ป่าไม้ และรวมไปถึงการรักษาระบบนิเวศ โดยพบว่าบางพื้นที่ยังมีการลักลอบตัดไม้ ลักลอบฆ่าสัตว์ป่า ล่าสัตว์ป่า และบางส่วนกำลังจะสูญหายไป หรือกระแสนของเรื่องนายทุนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเรื่องการทำธุรกิจ หรือเรื่องการอยู่เบื้องหลังในการค้าสินค้าผิดกฎหมาย การว่าจ้างให้มีการลักลอบการตัดไม้ การลักลอบฆ่าสัตว์ป่า เพื่อนำมาขายในรูปแบบต่างๆ ปัญหาเหล่านี้ต่างก็ส่งผลให้ทรัพยากรของประเทศบางส่วนลดน้อยลง หรือทรัพยากรบางอย่างสูญหายไปพร้อมกับความโลภของมนุษย์ที่ต้องการหาประโยชน์ใส่ตัว

หมู่บ้านแม่ก๊าด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีปัญหาเรื่องป่าไม้ รวมทั้งพื้นที่ของหมู่บ้านใกล้เคียง และรวมถึงหมู่บ้านอื่น ตำบลอื่นในพื้นที่อำเภอเสริมงาม ในอดีตคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงเคยได้เข้าไปตัดไม้เพื่อนำมาปลูกสร้างอาคาร บ้านเรือนซึ่งการตัดไม้ในป่าจะตัดเฉพาะเพื่อนำไปสร้างบ้านเรือนเท่านั้น ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2544 ได้มีนายจ้างจากคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงได้ว่าจ้างให้คนในหมู่บ้านและคนจากหมู่บ้านอื่นๆ เข้ามาตัดไม้เพื่อนำไปขายต่อ ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้มากพอสมควร และไม่ต้องลงทุนอะไร จึงทำให้ป่าไม้เริ่มลดลง ประชาชนบ้านแม่ก๊าดโดยการนำของนายก่อภพ อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จึงได้นำเรื่องนี้หารือในที่ประชุมของหมู่บ้าน ที่ประชุมมีมติให้มีการแบ่งเขตในการอนุรักษ์ป่าชุมชนขึ้น เพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า เนื่องจากป่าดังกล่าวเป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชนซึ่งใช้ในการอุปโภคและบริโภค โดยคนในชุมชนได้ไปศึกษาดูงานการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่เครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชนลุ่มน้ำแม่เสริม และเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่ผึ่ง หลังจากนั้นจึงได้มาจัดตั้งเป็นชมรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านแม่ก๊าด โดยมีการแบ่งเขตป่าออกเป็น 3 เขต คือ ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน และป่าใช้สอย และมีการจัดตั้งป้อมยามเพื่อสกัดกั้นการขนไม้ออกจากป่า และแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตรวจเวรยามเพื่อดูแลรักษาป่าดังกล่าว

จากแนวคิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนดังกล่าว ทำให้ประชาชนในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงบางกลุ่มที่เคยได้รับผลประโยชน์จากการรับจ้างตัดไม้เกิดความไม่พอใจ จึงเกิดเหตุทะเลาะวิวาท จนถึงขั้นลักลอบเข้าไปเผาป้อมยามที่ใช้เป็นจุดสกัดกั้นการขนไม้ จนต้องมีการฟ้องร้อง และทำหนังสือยื่นต่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อให้มาช่วยดำเนินการแก้ไขปัญหา

จากประสบการณ์การอนุรักษ์ป่าชุมชนดังกล่าว จึงทำให้ชมรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านแม่กื๊ด ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชนของอำเภอเสริมงาม เพื่อหาภาคีในการปฏิบัติงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน จึงทำให้เกิดแนวคิด เทคนิค และวิธีการในการทำงานใหม่ๆ โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนงาน เช่น การจัดทำโครงการบวชป่า การจัดกิจกรรมในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ การสร้างฝายชะลอน้ำ เป็นต้น ผลจากการดำเนินงานผ่านกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และมองเห็นคุณค่าของการทำงานที่ก่อประโยชน์ต่อคนในชุมชน และยังมีบางกลุ่มประมาณ 40 เปอร์เซนต์ที่ยังมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย ชมรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านแม่กื๊ด จึงมีแนวคิดในการหาช่องทางเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าชุมชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

1.3 วิทยุวิจัย

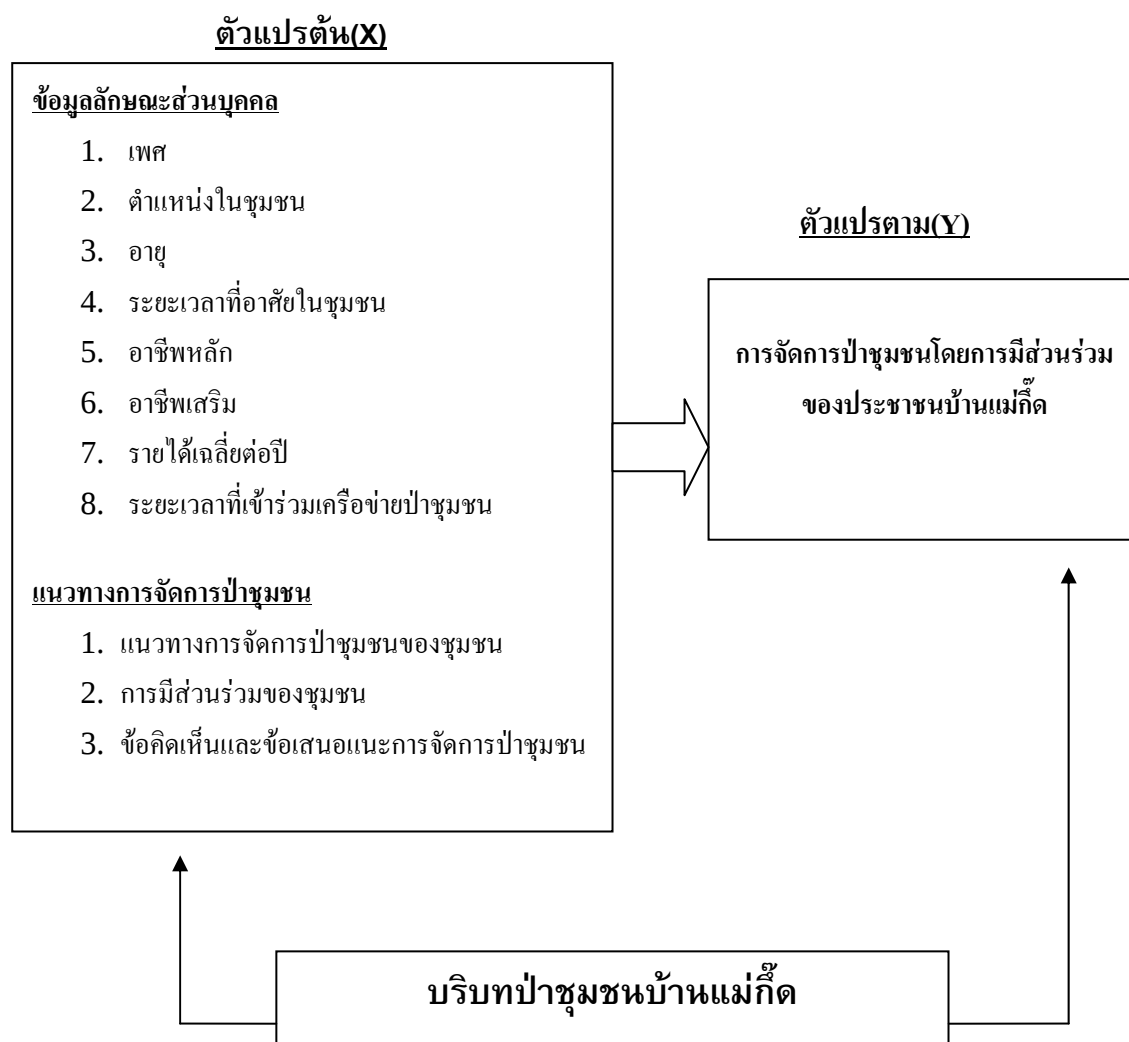
แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางควรเป็นอย่างไร

1.4 แผนการดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินการ (6 เดือน)

1. เวทีเตรียมความพร้อม วางแผนการปฏิบัติงานโครงการวิจัย พร้อมชี้แจงพื้นที่วิจัย
2. เวทีการวางกรอบ และแผนการดำเนินงานการวิจัยร่วมกับชุมชนแม่กื๊ด
3. เวทีศึกษา/สำรวจบริบทชุมชน และจัดทำแผนที่ป่าชุมชน บ้านแม่กื๊ด
4. เวทีสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน
5. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจป่าชุมชน และการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้าน
6. เวทีสังเคราะห์ข้อมูลป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด
7. เวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล และเพิ่มเติมข้อมูลโครงการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด
8. สรุปการดำเนินการวิจัย

1.5 กรอบการดำเนินงาน

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ข้อมูลป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด
2. ข้อมูลข้อคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน
3. องค์กรความรู้เรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลเชิงพัฒนา

1. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน
2. ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนลดลง
3. อาจารย์และนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานวิจัยแบบมี ส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

1.7 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน (1 กันยายน 2552 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2553)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” นักวิจัยได้ทำการวิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้รวบรวมเพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

ความหมายและแนวคิดของป่าชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2539 : 3) ให้ความหมายของป่าชุมชนว่าหมายถึง พื้นที่ป่าไม้ซึ่งได้สงวนไว้เพื่อให้ชุมชนได้นำไปจัดการให้เกิดประโยชน์ทางด้านป่าไม้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามวัตถุประสงค์ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและถาวร

เสนห์ จามริกและยศ สันต์สมบัติ (2536 : 163) ได้กล่าวว่าป่าชุมชนเป็นขบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันขององค์กรประชาชน ในระดับชุมชนหรือบนเครือข่ายภายในระบบนิเวศหนึ่งหนึ่งเพื่อการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากร น้ำ ป่า ซึ่งถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นธรรมบนพื้นฐานของระบบความคิดภูมิปัญญาอุดมการณ์และสิทธิชุมชนซึ่งเป็นหลักการทางศีลธรรม และความมั่นคงในการยังชีพของชุมชนเป็นสำคัญ

กรมป่าไม้ (2537 : 3) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชน คือ พื้นที่ซึ่งได้รับการจัดการโดยขบวนการของชุมชน เพื่อให้เกิดตามวัตถุประสงค์ของชุมชนอย่างยั่งยืน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2537 : 5) ได้ให้ความหมายป่าชุมชน คือ ป่าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจว่าต้องการอะไรจากป่าและต้องการเมื่อไหร่ ดังนั้น ป่าชุมชนจึงเป็นป่าที่ประชาชนเก็บหาผลผลิตจากป่าได้โดยไม่ใช้วิธีการทำลายป่า

โกมล แพรททอง (2537 : 1-2) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชน คือรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชน มาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่าและให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชนในด้านการพัฒนาป่าชุมชน

ฉลาดชาย รมิตานนท์, อานันท์ กาญจนพันธ์ และ สันจิตา กาญจนพันธ์ (2536) กล่าวถึง ปาชุมชนไว้ว่าประกอบด้วย 5 แนวคิด คือ

1. มติทางวัฒนธรรม มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1.1 การมองความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของชีวิตและธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม (Holistic approach) โดยที่ไม่จำกัดอยู่ด้านเดียว เช่น มองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน ที่ไม่อาจแบ่งแยกพิจารณาออกจากกันเพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นทั้งชีวิตวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของสังคม

1.2 การเน้นวิถีคิดหรือระบบคิด ว่ามีความหลากหลายและซับซ้อน เป็นลักษณะสำคัญของการมองแบบองค์รวม หมายถึงหลักการและทางเลือกของการให้เหตุผลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติอย่างมีเงื่อนไข ดังนั้นความคิดที่ว่าคนกับป่าอยู่ด้วยกันได้ จึงไม่ใช่คำนิยมแต่เป็นวิถีคิดและทางเลือกที่วางอยู่บนเงื่อนไข ของการยังชีพและความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

1.3 การศึกษาจากมุมมองของผู้ถูกศึกษา คือ วิถีคิดหรือมุมมองของชาวบ้าน ซึ่งจะ เป็นช่องทางสำคัญเบื้องต้นในการทำความเข้าใจต่อปัญหา ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกับแง่มุมในส่วนอื่นๆ ต่อไปเพราะวิถีคิดของชาวบ้านนั้นถือว่าการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ผ่านการตรวจสอบและผ่านการพิสูจน์ในสภาพความเป็นจริงมาเป็นเวลานาน จึงสามารถเป็นพื้นฐานหนึ่งของการศึกษาได้

1.4 การให้ความสำคัญกับเรื่องอุดมการณ์และอำนาจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการจัดการความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น ความเชื่อในการนับถือผี ความเชื่อเรื่องชีวิต หรือข้อห้าม และความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ที่มีผลต่อการยังชีพ ซึ่งถือว่าเป็นอุดมการณ์พื้นฐานของการบังคับใช้ระเบียบและกฎเกณฑ์ในการจัดความสัมพันธ์ต่างๆ อุดมการณ์อำนาจจะเกี่ยวข้องกับอำนาจและสิทธิของชุมชน

1.5 การมองในแง่ของการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ คือ การปรับการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้วิถีคิดว่าด้วยเขตอุทยาน เป็นพลังในการต่อต้านการทำลายป่าในปัจจุบัน

2. ระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชน (communal property system) เป็นแนวคิดระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ตั้งอยู่บนหลักการของสิทธิการใช้ทรัพยากร ที่มีระบบจัดการโดยกลุ่มผู้ใช้ ซึ่งจะกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครบ้างมีสิทธิใช้ใครบ้างไม่มีสิทธิ และควรใช้อย่างไร ทรัพย์สินส่วนรวม (communal property) แบบหนึ่งแต่ก็ต่างจากทรัพย์สินส่วนรวมแบบอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินสาธารณะก็ดี เพราะทรัพย์สินแบบนี้ทุกคนมีสิทธิใช้อย่างไม่มีกฎเกณฑ์ หรือทรัพย์สินของรัฐที่มีรัฐเป็นเจ้าของและผู้จัดการ ระบบทรัพย์สินร่วมกันของชุมชนนี้มีชุมชนเป็นผู้ใช้และผู้จัดการ ซึ่งมักจะเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานของชุมชนท้องถิ่นทั่วโลก และมีความพยายามศึกษาเพื่อทำความเข้าใจระบบการจัดทำ

ทรัพยากรที่ใช้ระบบทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อการจัดการอย่างหลากหลายประเภทในพื้นที่ภาคเหนือก็มีระบบทรัพย์สินทำนองเดียวกัน เรียกว่าสิทธิหน้าหมู่แต่ก็จะถูกรัฐที่มุ่งเน้นในการปกครองตามกฎหมาย เพราะกฎหมายจะยอมรับเฉพาะระบบกรรมสิทธิ์เกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนบุคคลเท่านั้น ทำให้เกิดระบบกรรมสิทธิ์หลายระบบ การละเลยดังกล่าวของรัฐ จึงมักจะเป็นชนวนของการขัดแย้งมากมายในการแย่งชิงทรัพยากร การศึกษาครั้งนี้ซึ่งใช้แนวคิดเกี่ยวกับระบบกรรมสิทธิ์ แบบทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนเป็นกรอบความคิดในการวิเคราะห์ศักยภาพของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน

3. ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรชุมชน คือ ภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นในการบังคับใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ การใช้และการจัดการทรัพยากร โดยผ่านการจัดองค์กรชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยรอบ และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่สามารถพัฒนาการใช้ทรัพยากรอย่างมีดุลยภาพกับระบบนิเวศและสร้างสรรค์ความเป็นธรรมในสังคมด้วย นอกจากนี้ศักยภาพยังแสดงออกในรูปแบบการต่อสู้เพื่อปกป้องทรัพยากรให้รอดพ้นจากอำนาจภายนอก และการต่อรองกับภาครัฐ เพื่อให้ยอมรับสถานภาพขององค์กรชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากร แนวความคิดเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานในการประเมินศักยภาพขององค์กรชุมชน

4. เครือข่ายและการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ เป็นแนวความคิดที่มุ่งชี้ให้เห็นว่า การศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรจะต้องอยู่ภายใต้บริบทของระบบนิเวศหนึ่ง จึงจะสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพากันขององค์ประกอบต่างๆ ทั้งกายภาพและสังคมได้ชัดเจน ในการศึกษานี้จะจำกัดอยู่ในขอบเขตของลุ่มน้ำขนาดเล็ก และพื้นที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่น ภูเขาสูงเดียวกัน โดยพยายามจะศึกษาความสัมพันธ์ในระบบเครือข่าย ว่ามีการพัฒนาและการปรับตัวได้อย่างไรบ้าง ในสภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกระบบนิเวศในที่นี้เครือข่ายคือรูปแบบของกฎเกณฑ์และการจัดการเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนและการพึ่งพากันระหว่างองค์กรชุมชนภายในระบบนิเวศเดียวกัน

5. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และระบบนิเวศ คือ การปรับเปลี่ยนอำนาจในการจัดการทรัพยากรซึ่งเป็นแนวความคิดที่จะช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ของท้องถิ่นกับเงื่อนไขระดับภาค เพื่อชี้ให้เห็นทิศทางการพัฒนาที่มีผลต่อประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นอย่างมีบริบทที่ชัดเจน เพราะปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนมักจะมีลักษณะเป็นเพียงปรากฏการณ์ ที่มีรากเหง้ามาจากความสัมพันธ์กับรัฐและระบบตลาดที่อยู่นอกชุมชน ซึ่งผลักดันการพัฒนาให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างส่วนต่างๆ ของระบบสังคมและระบบนิเวศ เช่นรัฐเข้ามาผูกขาดการจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะป่าไม้และมุ่งพัฒนาด้านรายได้ทำให้ภาคพาณิชย์และอุตสาหกรรมได้ประโยชน์แต่ในทางกลับกันได้มีส่วนอย่างมาก

ในการทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรและการผลิตเพื่อยังชีพ ซึ่งยังผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศในชนบท การแย่งชิงทรัพยากร และชาวบ้านต้องยากจนลง เพราะขาดอำนาจในการจัดการทรัพยากร ทำให้ไม่สามารถช่วยตนเองในการยังชีพ ทิศทางการพัฒนาที่ไม่สมดุลดังกล่าวจึงมีส่วนช่วยอย่างมากต่อเข้าใจปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน

ลักษณะของป่าชุมชน

การดำเนินงานป่าชุมชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณี เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและป้องกันสิ่งแวดล้อม และเพื่อเป็นแหล่งป่าไม้ใช้สอย สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน สามารถแยกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. **ป่าปู้ตา** เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติส่วนหนึ่งของชาวบ้าน โดยให้ความเชื่อประเพณีเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดการและใช้ประโยชน์ พบเห็นได้ทั่วไปตามหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อมีการตั้งหมู่บ้านจะมีการตั้งศาลปู้ตาขึ้นเป็นหลักบ้านในบริเวณที่ต้นไม้ใหญ่และหนาทึบ แล้วเชิญผีปูดามาประจำศาลเพื่อปกป้องรักษาหมู่บ้าน ให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข และทำมาหากินได้ผลดี นอกจากนี้จะมีพิธีตั้งจำ เพื่อเป็นผู้ดูแลรักษา ศาลปู้ตาและติดต่อกับปู้ตา ป่าปู้ตาถือเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านทุกคนจะช่วยกันดูแลรักษามิให้ผู้ใดบุกรุกที่ดิน ตัดไม้ ล่าสัตว์ แต่สามารถเก็บหาอาหารได้ โดยกลุ่มชาวบ้านที่เป็นผู้อาวุโสจะเป็นแกนนำในการดูแลรักษาโดยจัดตั้งกฎเกณฑ์และพิจารณาลงโทษปรับไหมแก่ผู้ละเมิด

2. **ป่าช้า** เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากการรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านของชาวบ้านสำหรับใช้เป็นสถานที่เผาหรือฝังศพ มักใช้ประเพณีความเชื่อเป็นวัตถุประสงค์หลักในการจัดการซึ่งมีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ เช่น ชุมชนกะเหรี่ยงในภาคเหนือ กำหนดให้พื้นที่ป่าช้าออกเป็น 2 ลักษณะคือ ป่าช้าที่เรียกว่า ปกาโล ผะโตะ และป่าช้าที่เรียกว่า ป่าช้า ตาลว่าโฮ โดย ป่าช้าปกาโล ผะโตะ เป็นป่าที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านและศูนย์รวมของกะเหรี่ยง เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์กลางระหว่างมนุษย์กับเทพ มีต้นไทรเป็นเจ้าที่หลัก กะเหรี่ยงจะนำข้าวของของคนตายไปไว้ใกล้ต้นไทรเพื่อมอบให้แก่วิญญาณ ขณะที่ศพจะถูกเผาที่ป่าช้า ตาลว่าโฮ ป่าช้า ปกาโล ผะโตะ มีการตั้งกฎเกณฑ์ไม่ให้คนเข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์แต่สามารถเข้าไปเก็บหาอาหารได้ เห็ด หน่อไม้ ฯลฯ ส่วนป่าช้าตาลว่าโฮ สามารถไปเก็บฟืนได้

3. **ป่าชันน้ำ** เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติของชาวบ้านโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการและใช้ประโยชน์เพื่อใช้เป็นต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน ในการอุปโภคบริโภคและทำเกษตรกรรม นอกจากนี้เป็นต้นน้ำยังเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ แหล่งไม้ฟืน แหล่งสมุนไพรและแหล่งนันทนาการ ป่าชันน้ำส่วนมากมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่ ลักษณะของป่ามีความชื้นมาก ผิวดินมีน้ำซึมออกมาอยู่ตลอดเวลา บางแห่งมีลักษณะเป็นตาน้ำไหลหรือรูน้ำไหล ชาวบ้านทุกคนจะช่วยกันดูแลรักษามิให้ผู้ใดเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า มีการตั้ง

กฎเกณฑ์ และบทลงโทษโดยคณะกรรมการมีบทบาททำหน้าที่พิจารณาโทษและปรับไหม ซึ่งป่าชุมชนน้ำจะพบมากในป่าภาคเหนือ

4. ป่าห้วยนา เป็นป่าชุมชนเกิดขึ้นจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าหรือปลูกป่าตามห้วยนารอบบริเวณหมู่บ้านโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันการพังทลายของดินไม่ให้ไหลลงไปในพื้นที่นา ชาวบ้านจะทำการอนุรักษ์ป่าห้วยนาโดยรอบหมู่บ้านด้วยวิธีการทำระบบป้องกันไฟป่า และตั้งกฎเกณฑ์ระเบียบของชุมชนเพื่อจัดการป่าอย่างเข้มงวด

5. วัดป่า เป็นป่าที่เกิดขึ้นจากการรักษาป่าหรือปลูกป่าขึ้นในบริเวณวัดภายในชุมชนโดยใช้ความเชื่อและประเพณีเป็นหลักในการจัดการให้เป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุ ใช้ปฏิบัติธรรม และใช้ประโยชน์จากไม้ในกิจการของวัด กฎเกณฑ์ที่จัดตั้งโดยคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุและชาวบ้านมีบทบาทในการดูแลพิจารณาโทษปรับสินไหมแก่ผู้ละเมิด

6. ป่าอภัยทาน เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาป่าของชาวบ้านถูกกำหนดเป็นพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ตามหลักพระพุทธศาสนา ภายในบริเวณวัด โดยชาวบ้านจะร่วมกันดูแลรักษามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยกรมป่าไม้ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2525

7. ป่าโรงเรียน เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากการอนุรักษ์หรือปลูกป่าใกล้โรงเรียนหรือในบริเวณโรงเรียนด้วยการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชาวบ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแหล่งนันทนาการ แหล่งอาหารตามธรรมชาติ แหล่งการศึกษาความรู้ด้านการเกษตร และแหล่งรายได้จากการขายต้นไม้เพื่อเป็นทุนอาหารกลางวันของเด็กที่ยากจนในโรงเรียน

8. ป่าใช้สอยในชุมชน เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรักษาป่าธรรมชาติหรือปลูกป่าโดยชาวบ้านซึ่งชาวบ้านจะช่วยอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย เช่น ไม้ฟืน แหล่งอาหารตามธรรมชาติเพื่อการยังชีพ แหล่งสมุนไพรและเป็นสถานที่สำหรับที่เลี้ยงสัตว์

9. ป่าเศรษฐกิจ เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากความพยายามของชาวบ้านในการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและเป็นแหล่งรายได้ของชุมชนโดยมีองค์กรภาคประชาชนซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้จัดการดูแลควบคุมผลประโยชน์ที่มาจากป่าตลอดจนเงินรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตจากป่าให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

10. ป่าในเมือง เป็นป่าชุมชนที่เกิดจากชุมชนที่เจริญแล้วทำการกันพื้นที่ป่าขนาดเล็กไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจสร้างความร่มรื่นให้เขตเมืองและเป็นสถานที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดสวนสาธารณะกลางเมือง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าตามประเภทต่างๆ ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะสามารถจำแนกรูปแบบตามวัตถุประสงค์การใช้งานได้ 3 รูปแบบได้แก่

รูปแบบที่ 1 ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์

เป็นรูปแบบการดำเนินงานจัดการป่าโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า และอื่นๆ ให้เกิดการป้องกันธรรมชาติ และรักษาไว้ซึ่งความเชื่อและประเพณีของท้องถิ่นอาจเกิดจากธรรมชาติหรือเป็นป่าปลูกโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการซับน้ำไว้เพื่ออุปโภคบริโภคการเกษตรกรรมเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อ เป็นสถานที่นันทนาการและประโยชน์ใช้สอยจากแหล่งอาหารจากธรรมชาติ แหล่งสมุนไพร ไม้ฟืน เป็นต้น ลักษณะของป่าชุมชนแบบป่าอนุรักษ์ได้แก่ ป่าซับน้ำ ป่าห้วยนา ป่าปูลา ป่าชาวดป่า ป่าภัยทาน ป่าโรงเรียน และป่าในเมือง

รูปแบบที่ 2 ป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ

เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชน เพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในรูปของผลผลิตจากต้นไม้และการหาของป่า ส่วนใหญ่เป็นป่าปลูก มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งรายได้ และ เป็นแหล่งใช้สอยของชุมชน เช่น เก็บอาหาร ลักษณะของป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจได้แก่ ป่าใช้สอยชุมชน และป่าเศรษฐกิจชุมชน

รูปแบบที่ 3 ป่าชุมชนแบบเอนกประสงค์

เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชน เพื่อหวังผลตอบแทนด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าปลูก มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์ตามรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 ควบคู่กันไป

แนวคิดการบริหารจัดการป่าชุมชน

โกมล แพรททอง (2534 : 9-10) กล่าวถึง การจัดการป่าชุมชนในประเทศไทยว่ามีความหลากหลายในรูปแบบของการจัดการอันสืบเนื่องมาจากการยอมรับพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้าน ความเข้มแข็งของกลุ่มหรือองค์กรของประชาชนที่ดูแลป่า และมีการควบคุมให้เป็นไปตามกติกา มีการปรับโทษเมื่อฝ่าฝืน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความยั่งยืนในการรักษาป่านั้นไว้เป็นของชุมชน บางแห่งไม่สามารถควบคุมต่อเนื่องไปได้ ก็ให้ยอมรับให้นากฎหมายป่าไม้เข้าไปให้การคุ้มครอง เช่น ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2532 การประกาศเป็นสวนรุกชาติหรือวนอุทยาน โดยให้การคุ้มครองโดยอาศัยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพ.ศ.2507 หรือพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ตามสภาพของที่ดินนั้นๆ

การจัดการป่าชุมชนที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงและยั่งยืนของการจัดการป่าโดยประชาชน มีองค์ประกอบดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า ประโยชน์ที่ต้องการจากป่าจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาป่าเหล่านั้นไว้ เช่น เป็นแหล่งป่าไม้เพื่อการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแปรผันไปตามสภาพทางสังคมในแต่ละภูมิภาค การใช้แหล่งป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ

ลำธารของหมู่บ้านเป็นแหล่งไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร จะเป็นจุดร่วมที่ประชาชนจะรวมตัวกันในการรักษาป่านั้นไว้ให้เป็นสมบัติส่วนรวมของชุมชน

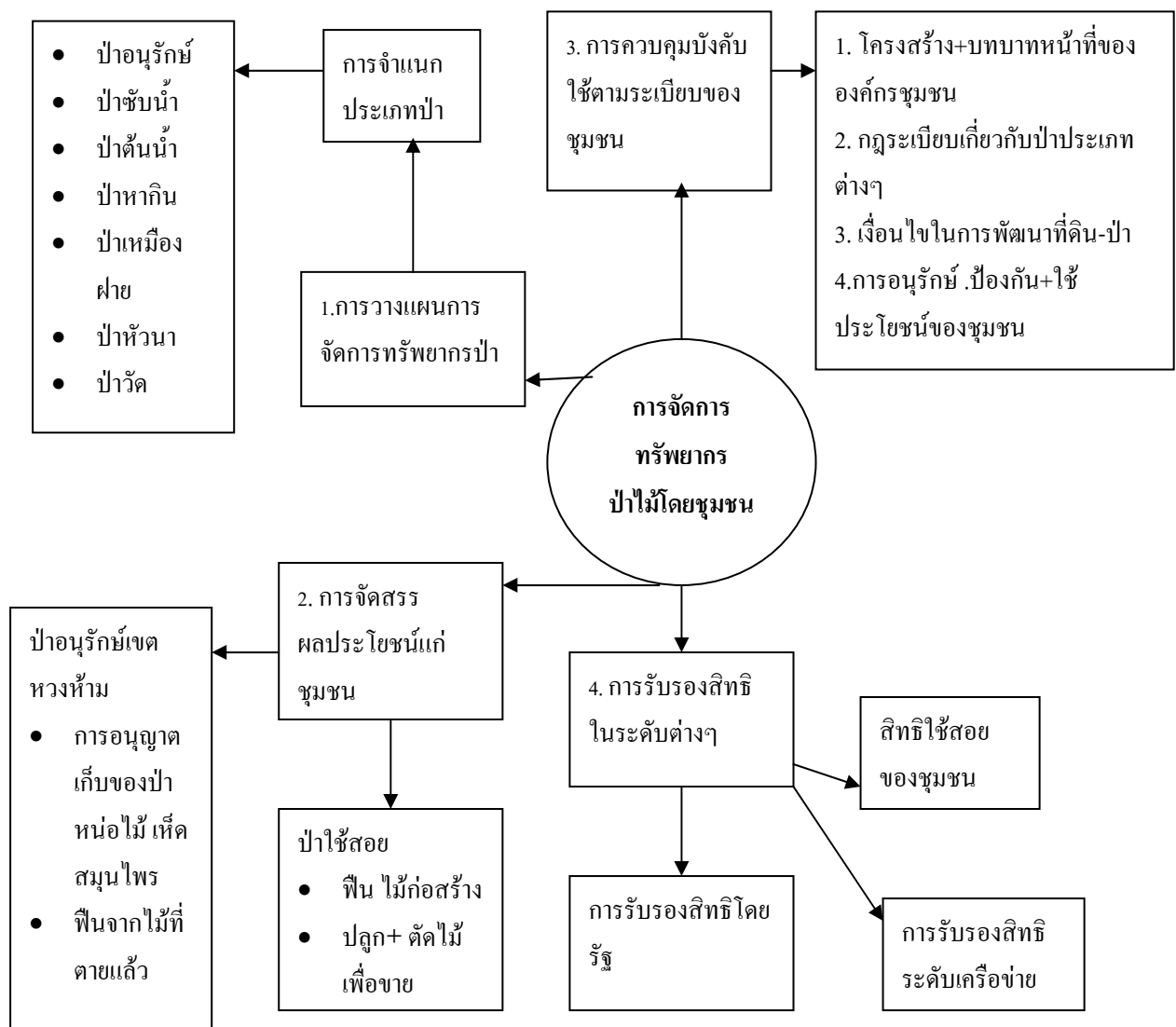
2. การมีกฎระเบียบและกฎเกณฑ์ เพื่อควบคุมกันเองระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน การจัดการป่าชุมชนจะมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่วางไว้เป็นที่ยอมรับของทุกคนในหมู่บ้าน เมื่อมีการละเมิดจะมีการปรับไหมหรือการลงโทษตามกฎหมายที่ได้ตกลงกันไว้

3. องค์กรประชาชน ที่ดำเนินการจัดการป่าให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จะต้องเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง สามารถที่ดูแลรักษาป่าดังกล่าวให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน องค์กรดังกล่าวมักเป็นองค์กรที่มีอยู่เดิม เช่น องค์กรเหมืองฝายในพื้นที่ภาคเหนือ คณะกรรมการหมู่บ้านและสภาตำบลในพื้นที่

4. การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น การสนับสนุนทางวิชาการ การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุที่จำเป็น เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการให้ความคุ้มครองดำเนินการภายใต้กฎหมายที่มีอยู่ ให้ความคุ้มครองและรักษาสภาพป่าไว้ เช่น การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ สวนรุกขชาติ และวนอุทยาน เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนในการให้ความรู้ และสร้างความเข้มแข็งเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรชาวบ้านได้สามารถดำเนินการจัดการป่าชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เสน่ห์ จามริกและยศ สันตสมบัติ (2536 : 204) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยทั่วไปตั้งอยู่บนแนวคิดหลัก 4 ประการ คือ 1. การวางแผนการจัดการทรัพยากร 2. การจัดสรรทรัพยากร 3. การวางกฎเกณฑ์และการควบคุมบังคับ 4. การรับรองสิทธิเหนือทรัพยากร ตลอดจนระยะที่ผ่านมารัฐอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรตามกฎหมาย และทำการผูกขาดหรือกำจัดการจัดการทรัพยากรไว้เพียงฝ่ายเดียว ในลักษณะของระบบศูนย์รวมอำนาจ ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกฎหมายกับจารีตประเพณีและสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรลักษณะรวมศูนย์และเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ผู้มีอิทธิพลและภาคอุตสาหกรรมมากกว่าจะตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น รัฐมองป่าแยกออกจากคน และชุมชนหรือการที่รัฐอ้างสิทธิเหนือที่ดินและป่าทั้งหมดแต่มิได้ใช้ประโยชน์ กลับนำสิทธินั้นไปให้บุคคลภายนอกอื่นๆ ที่ไม่ได้รับการทรัพยากรมาตั้งแต่ต้นมาใช้ประโยชน์ แนวทางการจัดการทรัพยากรในลักษณะนี้จึงขัดแย้งระหว่างชุมชนกับรัฐและการไม่ยอมรับกฎหมายและนโยบายของรัฐ ซึ่งชาวบ้านมองว่าไม่เป็นธรรม การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการทรัพยากรในบทบาทของรัฐจากผู้บริหารซึ่งจัดการในลักษณะผูกขาดและรวมศูนย์มาเป็นผู้สนับสนุนชุมชน ทำการจัดการและรัฐทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคและเงินทุนแก่ชุมชนผู้นุรักษ์ป่าจะเกิดความเหมาะสมมากกว่า สรุปได้ตามแผนภูมิที่ 1

รูปภาพที่ 1 แผนภูมิการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน

ที่มา: ปรับจากโครงการพัฒนาที่สูงสามหมื่น (อ๋างโนเสन्ह จามริก, ยศ สันตสมบัติ, 2536, หน้า 204)

2.1.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยูว์ณห์ (2534 : 26) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเป็นสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและชี้แนะที่ถูกต้อง

เยาวัลักษณ์ (2538 : 9) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่มีการร่วมมือร่วมใจในการระบุปัญหา ความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผล เพื่อประโยชน์ของชุมชน และการมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ ที่กำหนดไว้ประสบความสำเร็จได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลที่เกิดจากความสมัครใจ

ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

คำรณ (2534 : 22-23 อ้างถึง Agbayani, 1974) ได้กล่าวว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ มีดังนี้

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุน คัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัสดุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ
11. การทำงานกับตัวนำการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ชูเกียรติ (2536 : 19-21) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งมี 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อ รายได้ อาชีพ พื้นที่ที่ถือครองทำกิน
3. ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ ความสะดวก ทางเลือกในการใช้ ช่องทางการสื่อสาร การมีโอกาสดำเนินข่าวสาร การพบปะกันกับเจ้าหน้าที่สนับสนุน

ประเภทของการมีส่วนร่วม

สาริต (2534 : 15 อ้างถึง Cole and Uphaff, 1977) โดยได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานงานของความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

สร้อยตระกูล (2541 : 170) ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลสองคนหรือมากกว่า โดยบุคคลเหล่านั้นจะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการกระทำตอบโต้กันทางสังคม นอกจากนั้นสิ่งสำคัญซึ่งจะเชื่อมสมาชิกเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งรักษาความเป็นสมาชิกในกลุ่มก็คือ ความเชื่อ ความสนใจ แรงจูงใจ และเป้าหมายของสมาชิกกลุ่มที่มีร่วมกัน และมีการรับรู้ถึงการรวมเป็นกลุ่มหรือความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม เมื่อจะทำอะไรในนามของกลุ่ม

พงษ์พันธ์ (2542 : 3 อ้างถึง Kemp, 1973) ให้ความหมายไว้ว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มารวมกันมีการพึ่งพาอาศัย และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพึงพอใจ มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ลักษณะของกลุ่ม

ลิทธิโชค (2531: 4) อธิบายว่า ลักษณะของกลุ่มมีดังนี้ คือ

1. ประกอบไปด้วยคนหลายคน
2. มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำกิจกรรมของกลุ่ม
3. มีชะตากรรมร่วมกัน (ขึ้นต่อกันและกัน)
4. สมาชิกในกลุ่มรับรู้ว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม ใครไม่ใช่
5. สมาชิกมีความสัมพันธ์กันตามแบบแผนที่ได้กำหนดขึ้นมาในกลุ่ม

พงษ์พันธ์ (2542 : 3 อ้างถึง Gully, 1974) อธิบายว่า ลักษณะของกลุ่มมีดังนี้ คือ

1. สมาชิกต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้
2. ผลงานที่เกิดขึ้นจะต้องมาจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจา หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้

การเกิดขึ้นของกลุ่ม (Group Formation)

อุทัย บุญประเสริฐ (2531 : 13) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มของมนุษย์ว่า คนจะรวมกลุ่มกันหรือเห็นประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มเข้าด้วยกันก็ต่อเมื่อ

1. ต้องการสร้างมิตรภาพ หรือต้องการมีเพื่อน
2. การรวมกลุ่มนั้นก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย กลุ่มสามารถช่วยปกป้องคุ้มภัยได้
3. กลุ่มช่วยให้เกิดการยกฐานะของตนเอง หรือของกลุ่ม หรือของทั้งสองส่วนขึ้นได้
4. เพื่อต้องการความช่วยเหลือในการทำงาน
5. เพื่อต้องการใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ใช้ในการกระจายข้อมูล หรือรับข้อมูลข่าวสาร และสารสนเทศต่างๆ

พงษ์พันธ์ (2542 : 5) อธิบายไว้ว่า โดยทั่วไปการที่คนมารวมกันเป็นกลุ่มก็เพราะรู้ว่ากลุ่มจะสามารถสนองความต้องการบางอย่างหรือหลายๆ อย่างให้แก่เขาได้โดยมีเหตุผลหลายประการ ดังนี้คือ

1. บุคคลอาจถูกดึงเข้ากลุ่ม โดยที่ได้คาดไว้ล่วงหน้าแล้วว่า การที่เขาได้เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นจะได้รับผลดี
2. บุคคลนั้นรู้สึกว่าการจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นมีผลที่คุ้มค่า และรู้สึกว่าการรวมกลุ่มนั้นจะช่วยให้สามารถบรรลุถึงความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มได้ง่ายขึ้น อันนี้แสดงว่าความต้องการของกลุ่มและความต้องการของบุคคลนั้นมีความสอดคล้องกัน
3. บุคคลนั้นเข้าร่วมกลุ่มเพราะเขาพอใจ ที่จะได้มีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

4. กิจกรรมของกลุ่มเป็นที่ดึงดูดใจให้บุคคลนั้นมาเข้าร่วมเป็นสมาชิก เช่น เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมว่ายน้ำ ก็เพราะอยากจะว่ายน้ำให้เป็น หรือให้เก่งขึ้น

5. บุคคลนั้นๆ อาจเข้าร่วมกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายทางอ้อม เช่น นักธุรกิจเข้าร่วมกลุ่มอาหารกลางวัน ไม่ใช่เพื่อการสังคมอย่างที่เป็นวัตถุประสงค์ของกลุ่ม แต่เพื่อผลติดต่อกทางธุรกิจเป็นสำคัญ

โครงสร้างของกลุ่ม

สัทธิโซค (2531 : 10 - 13) ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่มต้องมีสิ่งซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมหรือยึดให้สมาชิกกลุ่มอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มได้ 4 ประการ ซึ่งได้แก่

1. สถานภาพ (status) หมายถึง ตำแหน่งทางสังคม หรือตำแหน่งต่างๆ ในกลุ่ม คนที่มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ฉะนั้นแต่ละคนจะได้รับตำแหน่งต่างๆ ในกลุ่มตามความเหมาะสมหรือความเห็นพ้องต้องกันของคนอื่นๆ ในกลุ่ม หรือบางทีก็ได้ตำแหน่งตามที่ตนพยายามใช้อิทธิพลให้ได้มา

2. บทบาท (role) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่ครอบครองอยู่ เช่น ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่ม ต้องแสดงพฤติกรรมของผู้นำ ส่วนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มก็ต้องแสดงพฤติกรรมของผู้ตามเรียกว่าเมื่ออยู่ในตำแหน่งใดก็ต้องสวมหัวโขนให้เข้ากับตำแหน่งนั้น

3. บรรทัดฐาน (norms) หมายถึง กฎเกณฑ์ที่สมาชิกกลุ่มพึงปฏิบัติตามเพื่อที่จะทำให้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปโดยราบรื่น และคงเส้นคงวา บรรทัดฐานมีหลายรูปแบบ เช่น ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง ข้อควรปฏิบัติของสมาชิก เป็นต้น บรรทัดฐานเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งถ้าผู้ใดไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับการลงโทษจากกลุ่ม เช่น ได้รับการตำหนิ หรือ การไม่คบด้วย การไล่ออกจากกลุ่ม เป็นต้น

4. การสื่อสาร (communication) หมายถึง การติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างบุคคล การสื่อสารเป็นสะพานเชื่อมคนในกลุ่มเข้าด้วยกัน ถ้าปราศจากกระบวนการสื่อสารแล้ว ความเป็นกลุ่มจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะสมาชิกจะไม่รู้กันว่ากลุ่มมีเป้าหมายอะไรที่ต้องการจะไปให้ถึง สมาชิกแต่ละคนจะต้องปฏิบัติงานอย่างไร จึงจะทำให้กลุ่มหรือองค์การบรรลุเป้าหมายได้

กระบวนการตัดสินใจของกลุ่ม

ธงชัย (2540 : 115) ได้กล่าวไว้ว่า การให้กลุ่มตัดสินใจจะทำให้เกิดความรวดเร็ว สมาชิกของกลุ่มมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกิดความพึงพอใจ ในทำนองกลับกันก็อาจเกิดผลเสีย คือ เกิดความล่าช้า และขัดแย้งกัน ดังนั้น การให้กลุ่มตัดสินใจจึงมีทั้งข้อดีและข้อเสีย

ข้อดีของการตัดสินใจโดยอาศัยกลุ่ม

1. ได้อาศัยความแตกต่างในประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของสมาชิกแต่ละคน
2. กลุ่มสามารถก่อให้เกิดคุณภาพของความคิด และความคิดที่กว้างกว่าการที่สมาชิกคนหนึ่งๆ กระทำโดยลำพัง
3. สามารถแบ่งงานและแรงกายออกไปยังสมาชิกแต่ละคนได้
4. กลุ่มสามารถให้ข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาได้มากกว่า
5. สามารถรู้ถึงความบกพร่องซึ่งกันและกันของสมาชิก
6. กระตุ้นให้เกิดการสนใจในการตัดสินใจของกลุ่ม

ข้อเสียของการตัดสินใจโดยอาศัยกลุ่ม

1. สมาชิกของกลุ่มมีการอะลุ่มอล่วยกันเกินไป
2. สมาชิกกลุ่มอาจไม่มีประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน
3. การมีจำนวนสมาชิกมากเกินไปจะก่อให้เกิดความตึงเครียดในการแก้ปัญหา
ร่วมกัน
4. กระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา มองเพียงแต่ระยะสั้น
5. การอภิปรายอาจกินเวลามาก
6. มีผู้รู้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเทคนิคและความสลับซับซ้อนของปัญหาน้อยมาก
7. สมาชิกบางคนอาจใช้ฐานของอำนาจที่มีอยู่ เช่น ตำแหน่ง หรือความรอบรู้
ข่มขู่ผู้อื่นซึ่งจะก่อให้เกิดความกดดันแก่ผู้อื่นในอันที่จะไม่กล่าววิพากษ์วิจารณ์
8. อาจมีการเดา ซึ่งทำให้ไม่ตรงประเด็นและสูญเสียเวลา
9. สมาชิกบางคนมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารต่างกัน อาจทำให้ข้อมูล
บิดเบือนไป

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรินทร์ สุริยวงศ์ (2536, หน้าบทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง: การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่าชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยเข้าใจว่าป่าชุมชนมีความสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นศูนย์กลางของการผลิตที่มีชาวบ้านเป็นเจ้าของเป็นผู้จัดการ และมีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน หากแต่จะมอบให้เป็นหน้าที่คณะกรรมการหรือผู้นำหมู่บ้านในการพิจารณากิจกรรมต่างๆ และนำมาแจ้งในที่ประชุมของหมู่บ้านทราบและให้คำรับรอง มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในระดับน้อย นอกจากเป็นการเก็บหาอาหาร เพื่อการบริโภคและเพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเท่านั้น

เนื่องจากมีจุดประสงค์ ในด้านการรักษาป่าชุมชนเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่ามากกว่าจะคำนึงถึงการใช้ประโยชน์

ศลิษา พึ่งแสงแก้ว (2537, หน้า บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านแม่เตาดิน และบ้านห้วยแก้วได้อาศัยพึ่งพิงป่าในการดำรงชีวิตมาเป็นเวลานาน ซึ่งชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านได้รักษาป่าบนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องการนับถือผีซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจในการรักษาป่า ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยึดถือป่าว่ามีสิทธิร่วมกันของชุมชนไม่ใช่ของหลวง ชาวบ้านจึงมีสำนึกร่วมกันถึงสิทธิและหน้าที่ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าไปพร้อมๆ กัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมวัฒนธรรมชาวบ้านก็พยายามปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการทรัพยากรของชุมชนตลอดเวลา เพื่อให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ตลอดไป กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านใน 4 ขั้นตอนนั้นผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่าชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าทั้ง 4 ขั้นตอนชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมาก แต่เพราะชาวบ้านจะมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการเป็นส่วนมากจึงทำให้ไม่สามารถวัดด้วยข้อมูลเชิงปริมาณได้

สรสรเสริญ ทองสมนึก (2542, หน้าบทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่าบ้านทรายทองเป็นหมู่บ้านมีลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงสังคมภาคเหนือทั่วไป ชุมชนสามารถแก้วิกฤตเรื่องน้ำอันเนื่องมาจากป่าถูกบุกรุกทำลายโดยบุคคลภายนอก ได้มีระบบเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่มีต่อป่าให้แก่ลูกหลาน มีการจัดการทรัพยากรในรูปป่าชุมชนมากกว่า 40 ปี มีการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ในการดูแลรักษาป่าให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและความต้องการของชุมชน ทำให้ชุมชนและป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นธรรมชาติ และยังยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและการเมืองจากภายนอก ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากรของชุมชนตลอดเวลา ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากป่าในระดับปานกลาง กิจกรรมที่ใช้ประโยชน์ส่วนมากไม่กระทบต่อระบบนิเวศของป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ได้รับข่าวสารเรื่องป่าชุมชนในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทองมีระดับปานกลาง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน 6 เดือน (ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้เข้าร่วม	ระยะเวลา
1. เวิร์กเตรียมความพร้อม วางแผนการปฏิบัติงานโครงการวิจัย 1.1 ชี้แจงความเป็นมาของโครงการ 1.2 วิธีดำเนินการวิจัย 1.3 ชี้แจงบทบาทการทำงาน / ทีมวิจัย และกลุ่มแกนนำป่าชุมชน 1.4 ชี้แจงแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย 1.5 ชี้แจงรายละเอียดค่าใช้จ่าย	เพื่อชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรมและวางแผนการดำเนินงานของทีมงาน และพื้นที่ไปในทิศทางเดียวกัน	ทีมวิจัย	เดือนที่ 1
2. เวิร์กการวางกรอบ และแผนการดำเนินการวิจัยร่วมกับชุมชนบ้านแม่กื๊ด 2.1 วางกรอบแผนการดำเนินงาน 2.2 (ยกร่าง) ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย	- เพื่อวางกรอบและแผนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน - ออกแบบเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล	ทีมวิจัยและแกนนำป่าชุมชน	เดือนที่ 1
3. ศึกษา/สำรวจบริบทชุมชน และแผนที่ป่าชุมชน บ้านแม่กื๊ด	- เพื่อได้รับรู้ข้อมูลของชุมชน - เพื่อได้ข้อมูลป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด	ทีมวิจัยและแกนนำป่าชุมชน	เดือนที่ 2
4. สำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน	เพื่อได้รับทราบถึงความคิดเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่า	ทีมวิจัย แกนนำป่าชุมชน และประชาชนบ้านแม่กื๊ด	เดือนที่ 3-4
5. วิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้าน	เพื่อได้ข้อมูลความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับการกระบวนกรมีส่วนร่วม และแนวทางในการจัดการป่าชุมชน	ทีมวิจัย	เดือนที่ 5-6
6. สังเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของบ้านแม่กื๊ด		ทีมวิจัย	เดือนที่ 5-6

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้เข้าร่วม	ระยะเวลา
7. เวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อ ตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล และ เพิ่มเติมข้อมูลโครงการป่าชุมชนบ้าน แม่ก๊าด	ได้ข้อมูลที่ถูกต้องจากการ ตรวจทานความถูกต้องของ ข้อมูล	ทีมวิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 6
8. สรุปผลการดำเนินงานวิจัย	ได้ข้อมูลจากผลการวิจัย	ทีมวิจัย	เดือนที่ 6
9. รายงานวิจัย	รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	ทีมวิจัย	เดือนที่ 6

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือ ชาวบ้านแม่ก๊าด หมู่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวนประมาณ 300 หลังคาเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือชาวบ้านแม่ก๊าด จำนวน 100 ครัวเรือน (ครัวเรือนละ 1 คน) เป็นการสุ่มแบบเจาะจง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 100 ชุด ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างโดยทีมวิจัย ที่ได้ทำการซักซ้อมทำความเข้าใจในแบบสอบถาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้อธิบายให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจอย่างชัดเจนและถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ได้กำหนดหมายเลขประจำแบบสอบถามแต่ละชุด เพื่อที่จะได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามลำดับ ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์ และอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ใช้ในการอธิบายลักษณะกระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชน

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการให้ค่าคะแนนระดับความคิดเห็น ดังนี้

3.51 – 4.00	= 4	คะแนน หมายถึง	มีส่วนร่วมมากที่สุด
3.01 – 3.50	= 3	คะแนน หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
2.01 – 3.00	= 2	คะแนน หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
0.01 – 2.00	= 1	คะแนน หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ประวัติบ้านแม่ก๊ดโดยสังเขป

ก่อนปี พ.ศ.2400 พื้นที่บ้านแม่ก๊ดยังไม่เป็นหมู่บ้านแต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีทั้งพืชพันธุ์ สัตว์ป่านานาชนิด และป่าไม้ ที่มีคุณค่าทอดยาวตามลำห้วยแม่ก๊ดที่มีน้ำไหลตลอดปี ด้วยเหตุที่ทำให้คนหลายพื้นที่เข้ามาทำมาหากินเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนตั้งเป็นหมู่บ้านในช่วงปี พ.ศ. 2400 ถึงปี พ.ศ. 2420

ชื่อหมู่บ้านตั้งมาจากตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ตามคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า มีผู้หญิงที่โลภมากคนหนึ่ง นำลูกชายไปแลกทองคำกับผีตัวออดผู้เฝ้าทองคำ แต่ผู้หญิงผู้โลภมากได้ผิติดสัญญากับผีตัวออด ทำให้ไม่ได้ทองคำและไม่ได้ลูกชายกลับคืนมา เมื่อผู้หญิงผู้โลภมากกลับไปถึงบ้านทำให้คิดมาก (คิดมากตรงกับภาษาเมืองเหนือคือ ก๊ด) จึงนำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านแม่ก๊ด” จากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร

บ้านแม่ก๊ด มีพื้นที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 299 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 966 คน ปัจจุบันมีประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจริง จำนวน 762 คน เป็นเพศชาย จำนวน 405 คน เพศหญิง จำนวน 357 คน และมีพื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 480 ไร่

ที่ตั้ง - อาณาเขต

บ้านแม่ก๊ด อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปาง ประมาณ 35 กิโลเมตร มีอาณาเขตที่ตั้ง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	พื้นที่ป่าแม่ฮาม และป่าชุมชนบ้านแม่ก๊ด
ทิศใต้	ติดต่อกับ	พื้นที่เขตโรงพยาบาลเสริมงาม และแม่น้ำแม่ต้า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตพื้นที่ป่าไม้บ้านนาแก้วป่าแข อำเภอกะคา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตพื้นที่บ้านสาแล หมู่ที่ 5 และบ้านมั่ว หมู่ที่ 4

งานประเพณีพื้นบ้าน

ประเพณีตานข้าวใหม่	เดือนมกราคม	จัดกิจกรรมพื้นบ้าน
ประเพณีสงกรานต์	เดือนเมษายน	จัดกิจกรรมพื้นบ้าน
ประเพณีเข้าพรรษา	เดือนกรกฎาคม	จัดกิจกรรมพื้นบ้าน
ประเพณีออกพรรษา	เดือนตุลาคม	จัดกิจกรรมพื้นบ้าน
ประเพณีลอยกระทง	เดือนพฤศจิกายน	จัดกิจกรรมพื้นบ้าน

โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน

- เส้นทางคมนาคมเข้าสู่หมู่บ้านมี 2 เส้นทาง คือเส้นทางถนนสาย เกาะคา-เสริมงาม ผ่านตำบลนาแก้ว เข้าสู่หมู่บ้านเป็นระยะทางประมาณ 35 กิโลเมตร และเส้นทางสาย เกาะคา – เสริมงาม ผ่านตำบลวังพร้าว นาแสง เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร ถนนหลักที่ใช้ในการสัญจรในหมู่บ้านมี 3 สาย
- การไฟฟ้า ประชาชนทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน
- แหล่งน้ำในการอุปโภคและบริโภค บ้านแม่กื๊ดมีอ่างเก็บน้ำพระราชดำริ 1 แห่ง มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่ มีลำห้วยสายหลัก 2 สาย คือลำห้วยแม่กื๊ดหลวง และลำห้วยแม่กื๊ดน้อย
- สถานบันการศึกษา มีโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 1 แห่ง และศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง
- สถานบันทางศาสนา มีวัดจำนวน 1 แห่ง ชื่อวัดสันดอนแม่กื๊ด

สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้หลัก

ประชาชนบ้านแม่กื๊ดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นอาชีพหลัก พื้นที่ทำนาปลูกข้าว ประมาณ 2,550 ไร่ ประชาชนที่ประกอบอาชีพทำนา จำนวน 210 ครัวเรือน การทำนา 1 ครั้ง/ปี พื้นที่ทำไร่ ประมาณ 1,450 ไร่ จำนวน 110 ครัวเรือน และพื้นที่ทำสวน ประมาณ 330 ไร่ จำนวน 30 ครัวเรือน และเลี้ยงวัว ปลูกถั่วลิสง หลังฤดูการเก็บเกี่ยว

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

มีป่าต้นน้ำลำธารพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ระยะทางจากหมู่บ้านถึงเขตพื้นที่ป่าชุมชน ประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณป่าชุมชนมีหินแกรนิต ที่สามารถใช้ทำครก หรือชาวบ้านเรียกว่า หินครก ประมาณ 50 ไร่

ภาพที่ 2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านแม่ก๊ิด

สถานการณ์ป่า และการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่ก๊ิด

ป่าชุมชนบ้านแม่ก๊ิดมีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ ในอดีตป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ และบริเวณป่าชุมชนมีหินแกรนิตที่สามารถใช้ทำครกได้ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หินครก” ป่าแห่งนี้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงจะเข้ามาหาอาหารในป่าเป็นประจำ ซึ่งป่าเปรียบเสมือนเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของชุมชนทุกฤดูกาล นอกจากการหาอาหารแล้ว ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงก็ได้ตัดไม้เพื่อใช้ทำที่อยู่อาศัยเนื่องจากบริเวณป่าดังกล่าวมีต้นไม้ใหญ่มากมาย

ต่อมานอกจากทำที่อยู่อาศัยแล้วชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชน รวมถึงนายทุนได้มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงได้เข้ามาเช่าซื้อที่ดินของชาวบ้าน บางส่วนที่มีหินแกรนิต เพื่อนำไปทำหินครก จนส่งผลให้ป่าไม่ถูกทำลายอย่างรุนแรง ส่งผลให้

เกิดวิกฤติภัยแล้งในหมู่บ้านอย่างรุนแรง ในช่วงฤดูทำนา ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ทำนาข้าวไม่ได้ผล สัตว์ป่า และอาหารตามธรรมชาติที่เคยหาได้ในป่าสูญพันธุ์ ผู้นำครอบครัวหลายครัวเรือนต้องทิ้งที่อยู่อาศัยออกไปทำงานในต่างจังหวัด และต่างประเทศเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว จากสถานการณ์การบุกรุกทำลายป่าดังกล่าว จึงได้รวมตัวกันต่อต้านปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยเข้าร่วมประชุม และศึกษาดูงานจากเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงาม ต่อมาจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ดขึ้น โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน และจัดทำเวทีประชาคมเพื่อออกกฎระเบียบในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนในวันที่ 9 สิงหาคม 2547 เป็นต้นมา

กฎระเบียบการอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านแม่กื๊ด

- O ข้อที่ 1. ถ้าบุคคลใดตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ทุกชนิด จะต้องถูกปรับตามกฎหมายของคณะกรรมการไม่ต่ำกว่า 5,000 – 10,000 บาท ส่วนเงินที่ปรับได้ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะนำเงินเข้ากองกลางหมู่บ้านแม่กื๊ด ถ้าไม่ยินยอมตามมติของคณะกรรมการจะถูกดำเนินคดีถึงที่สุด
- O ข้อที่ 2. การขออนุญาตตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์บ้านแม่กื๊ดสำหรับชาวบ้านแม่กื๊ด การตัดไม้จะต้องได้รับอนุมัติจากทางคณะกรรมการในหมู่บ้านทุก ๆ ครั้ง เช่น ใช้เพื่อการปลูกบ้าน และใช้สอย
- O ข้อที่ 3. ชาวบ้านแม่กื๊ดบุคคลใดตัดไม้นำไปขายทางคณะกรรมการจะไม่อนุญาตด้วยเด็ดขาด
- O ข้อที่ 4. ถ้าผู้ใดไปแผ้วถางป่า และจับจองในเขตป่าอนุรักษ์จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทางคณะกรรมการเป็นราย ๆ ไป
- O ข้อที่ 5. การเอาหน่อไม้มาขาย ถ้าหากมีการปิดป่าเป็นปีปีไปชาวบ้านจะต้องทำตามกฎระเบียบของคณะกรรมการหากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดี
- O ข้อที่ 6. ถ้าบุคคลใดแจ้งเบาะแสผู้กระทำความผิดกฎของหมู่บ้านจนจับผู้กระทำความผิดได้จะได้รับเงินค่าตอบแทนร้อยละ 20 ของค่าปรับ

ประมวลเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า

O 11 สิงหาคม 2547 : ประกาศปิดป่า

คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบการดูแลป่าชุมชน ได้แจ้งต่อหน่วยงานราชการและหมู่บ้านใกล้เคียงให้ทราบถึงเรื่องการจัดทำกฎระเบียบการอนุรักษ์ป่าไม้ และมีผลการบังคับใช้กำหนดการเฝ้าระวัง การลักลอบตัดไม้โดยให้ชาวบ้านแต่ละหมวด จัดเวรยามเฝ้าป่าทุกวัน ผลัดเปลี่ยนกันวันละ 1 หมวด ตั้งแต่เวลา 08.00 น. – 17.00 น. ทุกวัน และมีการจัดสร้างที่พักในป่าสามแห่ง เพื่อใช้เป็นที่พักของชาวบ้านที่เข้าเวรตรวจป่า

ข้อดีจากการเฝ้าระวังการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ป่าฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์
ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ฤดูทำนามีน้ำจากป่าไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำพระราชดำริมากขึ้น

O 18 กันยายน 2548 : จัดกิจกรรมทำพิธีบวชป่า

คณะกรรมการและประชาชนบ้านแม่ก๊ิด ได้จัดกิจกรรมพิธีบวชป่าในเขตพื้นที่อนุรักษ
พื้นที่ป่าชุมชน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ เพื่อยับยั้งการตัด
ไม้ โดยได้เชิญนายอำเภอเสริมงาม นายสันต์ สุวรรณเลิศ เป็นประธานในพิธี พร้อมกับเชิญ
แขกผู้มีเกียรติร่วมงานพิธีบวชป่า ดังนี้

- นายพินิจ จันทรสุรินทร์ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร)
- นายเชน ปาทังซ์ (สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง)
- นายเอกพงษ์ วงศ์เรือง (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม)
- หัวหน้าต่อน้ำแม่เรียง พร้อมคณะ
- เครือข่ายป่าชุมชน อำเภอเสริมงาม จำนวน 18 เครือข่าย
- ผู้ใหญ่บ้านและประชาชน จำนวน 26 หมู่บ้าน ที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณป่าชุมชน

ข้อดีจากการจัดพิธีกรรมบวชป่า เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในคุณค่าของ
ป่า และได้สร้างเครือข่ายการทำงานด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกัน

O 20 กันยายน 2548 : กลุ่มคัดค้านต่างหมู่บ้านเข้าทำลายกิจกรรมพิธีบวชป่า

หลังจากที่หมู่บ้านแม่ก๊ิด ได้ทำกิจกรรมพิธีบวชป่าได้เพียงสามวัน ช่วงเวลา 09.00 น.
ได้มีผู้นำของหมู่บ้านใกล้เคียงนำกำลังชาวบ้านมากกว่า 300 คน พร้อมด้วยรถไถนา 4 ล้อ
ขนาดใหญ่ 2 คันและเครื่องมือรื้อทำลายเป็นจำนวนมาก เข้าทำลายกิจกรรมพิธีบวชป่าโดยปลด
ผ้าเหลืองที่ผูกมัดกับต้นไม้ออกทุกต้นนำมากองรวม แล้วจุดไฟเผา และจุดไฟเผาที่พักเวรยาม
ทั้ง 3 แห่งเป็นถ้ำถ่านทั้งหมด แล้วใช้รถไถ 4 ล้อ ไถปรับพื้นที่ ป่าบริเวณใกล้เคียง พื้นที่ป่า
ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก

ประชาชนบ้านแม่ก๊ิดเป็นบุคคลที่มีใจโอบอ้อมอารีย์ ไม่ชอบการทะเลาะวิวาทจึงไม่เข้า
ขัดขวางที่กลุ่มผู้คัดค้านมาเผาทำลายกิจกรรมพิธีบวชป่า จึงไม่มีเหตุการณ์ปะทะกัน เหตุการณ์
นี้จึงไม่มีผู้ใดที่ได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต

O 21 กันยายน 2549 : ประกาศยกเลิกการจัดเวรยามเฝ้าป่า

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นห่วงเรื่อง ความปลอดภัยของชาวบ้านและคณะกรรมการดูแล
ป่าชุมชนที่ไปเฝ้าเวรยามดูแลป่า จึงได้ประกาศการยกเลิกเฝ้าป่าตลอดไป

เหตุการณ์หลังประกาศยกเลิกจัดเวรยามเฝ้าป่าระยะเวลาผ่านมาประมาณ 6 เดือน
ได้เริ่มมีประชาชนต่างหมู่บ้านเข้ามาลักลอบตัดไม้ในเขตพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นอีก รวมไปถึง

ถึงพื้นที่ป่าไม้ไผ่รวก โดยผู้บุกรุกได้ตัดต้นไม้ไผ่รวกออกมาเพื่อการค้าเป็นพื้นที่กว้างหลาย 10 ไร่

จากเหตุการณ์ดังกล่าว คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชน จึงได้แก้ไข ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอีกครั้ง คือ

1. จัดทีมกรรมการออกตรวจพื้นที่ป่าเป็นครั้งคราว
2. มีรางวัลผู้แจ้งเบาะแส เมื่อเห็นผู้ลักลอบตัดไม้

O 7 สิงหาคม 2550 : จับผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์

คณะกรรมการป่าชุมชน ได้จับผู้ต้องหาลักลอบตัดไม้ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ป่าชุมชน ได้ 2 คน ซึ่งเป็นประชาชนต่างหมู่บ้าน ได้หลักฐานคือไม้ของกลาง จำนวน 23 ท่อน และได้ทำการ ลงโทษตามกฎหมายระเบียบของหมู่บ้านดังนี้

1. วักกล่าวตักเตือนและคาดโทษ
2. ปรับสินไหมเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท
3. ไม้ของกลางยึดเข้ากองกลางหมู่บ้าน

O 2 ตุลาคม 2550 : จับผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์

ชาวบ้านบ้านแม่กิตได้แจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบว่าพบผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ คณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้นำกำลังกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจบ้านและชุมชน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขต 5 เข้าไปตรวจสอบในพื้นที่ที่มีการแจ้งเบาะแสการลักลอบตัดไม้ พบผู้ต้องสงสัย 2 คน (เป็นประชาชนต่างหมู่บ้าน) ได้ไม้ของกลาง จำนวน 89 ท่อน แต่ไม่พบอุปกรณ์ที่ใช้ในการตัดไม้ จึงได้เข้าไปตรวจสอบและจับกุม และได้นำไม้ของกลางไปเก็บไว้ที่ทำการป่าไม้เขต 5 และส่งเรื่องให้ สกอ.เสริมงามดำเนินคดี จนถึงปัจจุบันคดียังไม่เสร็จสิ้น

O 6 พฤษภาคม 2551 : กิจกรรมการสร้างฝายแม้ว

คณะกรรมการป่าชุมชน ได้จัดกิจกรรมการสร้างฝายแม้ว ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 20 ฝาย โดยเป็นฝายแบบผสมผสาน 7 ฝาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่า และเป็นการปลูกจิตสำนึก และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลป่าร่วมกันมากขึ้น โดยได้เชิญบุคคลต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม การดูแลรักษาป่าไปในตัว ดังนี้

- นายเอกพงศ์ วงศ์เรือง (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม)
- ปลัดอำเภอเสริมงาม
- ประชาชนบ้านแม่กิตทุกครัวเรือน
- กลุ่มเยาวชนของหมู่บ้านแม่กิต
- กลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้านแม่กิต

O ธันวาคม 2551 : โครงการปลูกป่า – ป่าลอยปลา

คณะกรรมการป่าชุมชน ได้ทำโครงการปลูกป่า – ป่าลอยปลาตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน และบริเวณอ่างเก็บน้ำพระราชดำริบ้านแม่ก๊ิด ซึ่ง ดำเนินการโดยกลุ่มเยาวชนบ้านแม่ก๊ิด โดยได้เชิญบุคคลต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นการ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดูแลรักษาป่าไปในตัว ดังนี้

- นายวิวัฒน์ เมธีกรรมกิจ (ปลัดจังหวัดลำปาง)
- นายสุรัชย์ มณีประกร (นายอำเภอเสริมงาม)
- นายเอกพงศ์ วงศ์เรือง (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม)
- ผู้ใหญ่บ้าน 11 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งงาม
- ประชาชนบ้านแม่ก๊ิด และกลุ่มเยาวชนบ้านแม่ก๊ิด

O 25 กุมภาพันธ์ 2552 : จับผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์

ช่วงเวลาประมาณ 20.00 น. ของวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2552 ได้มีชาวบ้านมาแจ้งกับ คณะกรรมการหมู่บ้านว่า ได้พบเห็นผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน คณะกรรมการจึงได้ นำคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจบ้านและชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขต 5 เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ. เสริมงาม เข้าไปสำรวจในพื้นที่ที่มีการลักลอบตัดไม้ ได้พบผู้ลักลอบตัดไม้ จำนวน 2 คน โดย เห็นจากแสงไฟฉายของผู้ลักลอบตัดไม้และผู้ลักลอบอาศัยความมืดและป่าที่บดบังหนีไปได้ พบ ไม้ที่ถูกตัดจำนวน 5 ท่อน ความยาว 4 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจึง เก็บเข้าไว้เป็นกองกลางของหมู่บ้านเพื่อสืบหาต่อไป

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรักษาป่าชุมชน ป่าต้นน้ำลำธาร

ผลจากการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชุมชน จนถึงปัจจุบัน พบว่าป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มขึ้น สัตว์ป่า และพันธุ์พืชต่างๆ ได้กลับคืนมา ประชาชนในหมู่บ้านสามารถเข้าไปหา อาหารในป่าได้เหมือนเช่นในอดีต เช่น

1. ประชาชนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงมีอาชีพเสริมเพิ่ม 1 อาชีพ คืออาชีพจากการหาอาหารป่า
2. น้ำในอ่างเก็บน้ำพระราชดำริ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีน้ำใช้ในการทำนา ปลูกข้าว และทำการเกษตรภาคฤดูแล้งได้ตลอดปี
3. สามารถลดปัญหาการเกิดภัยแล้งในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงได้ในระดับหนึ่ง

ตารางที่ 1 : แสดงจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลประโยชน์หาอาหารป่า

อำเภอเสริมงาม	อำเภอเกาะคา
1. บ้านแม่กิด 2. บ้านนาบอน 3. บ้านทุ่งงาม 4. บ้านมัว 5. บ้านสาแล 6. บ้านแม่ตำใต้ 7. บ้านทุ่งงามพัฒนา	1. บ้านนาแก้ว 2. บ้านป่าแข 3. บ้านสองแควเหนือ 4. บ้านจอมปิง 5. บ้านสองแควใต้ 6. บ้านนางแตน

ที่มา : นายก่อภพ อินตะจักร (สัมภาษณ์ : 15 ตุลาคม 2552)

ตารางที่ 2 : แสดงประเภท และปริมาณอาหาร จากเขตพื้นที่ป่าชุมชนบ้านแม่กิด

ที่	ประเภทอาหาร	ปริมาณอาหารในแต่ละปี					
		ปี พ.ศ. 2549		ปี พ.ศ. 2550		ปี พ.ศ. 2551	
		จำนวน (กิโลกรัม)/ (บาท)		จำนวน (กิโลกรัม)/ (บาท)		จำนวน (กิโลกรัม)/ (บาท)	
1	เห็ดต่าง ๆ						
	เห็ดโคน	200 ก.ก.	10,000 บาท	200 ก.ก.	10,000 บาท	มีน้อย	ไม่ขาย
	เห็ดลม	500 ก.ก.	25,000 บาท	500 ก.ก.	25,000 บาท	มีน้อย	ไม่ขาย
	เห็ดหล่ม	200 ก.ก.	14,000 บาท	200 ก.ก.	14,000 บาท	มีน้อย	ไม่ขาย
	เห็ดไข่ห่าน	150 ก.ก.	55,000 บาท	500 ก.ก.	100,000 บาท	200 ก.ก.	20,000 บาท
	เห็ดหอม	300 ก.ก.	30,000 บาท	1,200 ก.ก.	120,000 บาท	800 ก.ก.	80,000 บาท
2	หน่อไม้						
	หน่อรวก	120,000 หน่อ	60,000 บาท	225,000 หน่อ	112,500 บาท	100,000 หน่อ	50,000 บาท
	หน่อซาง	50,000 หน่อ	50,000 บาท	50,000 หน่อ	50,000 บาท	10,000 หน่อ	ไม่ขาย
	หน่อไร่	200,000 หน่อ	200,000 บาท	250,000 หน่อ	250,000 บาท	150,000 หน่อ	ไม่ขาย
3	ผักต่าง ๆ						
	ผักหวาน	2,500 ก.ก.	125,000 บาท	2,500 ก.ก.	125,000 บาท	1,500 ก.ก.	75,000 บาท

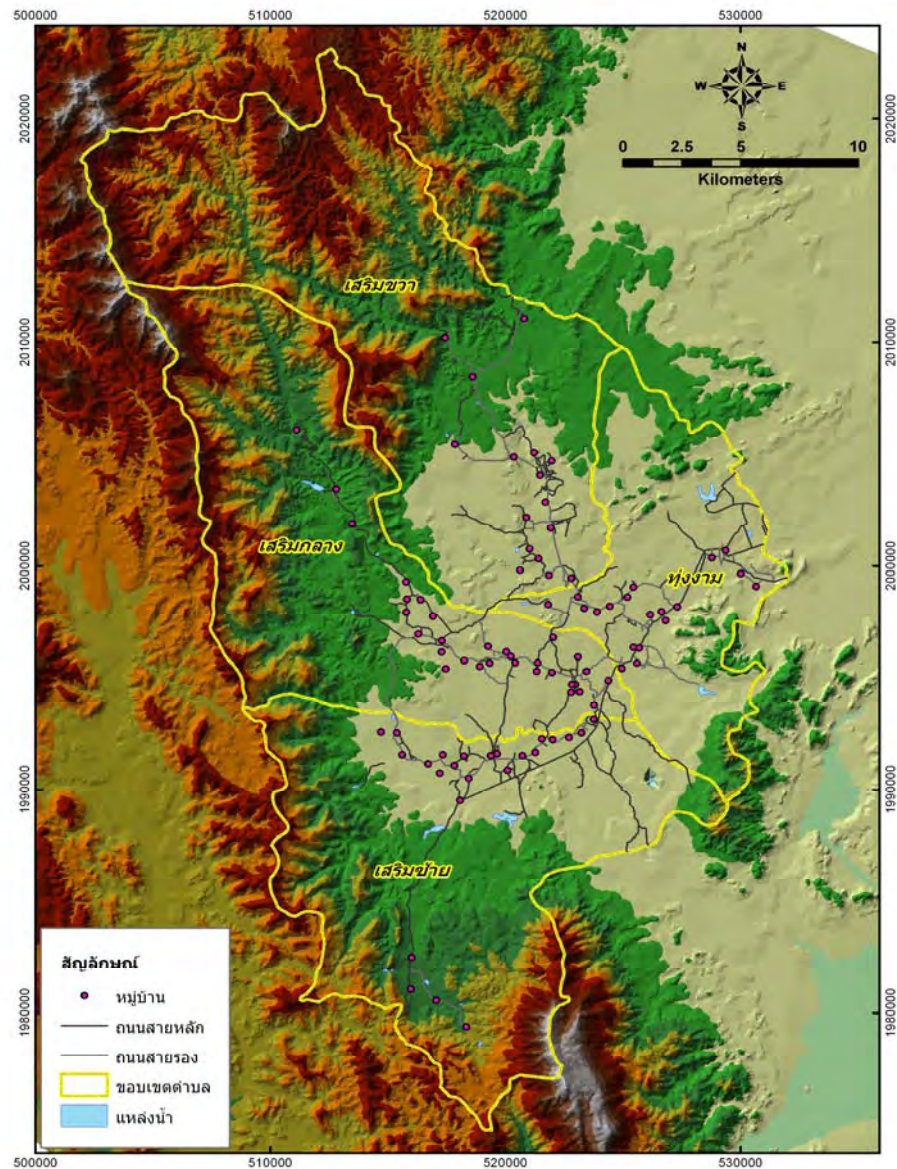
	ดอกก้าน	500 ก.ก.	25,000 บาท	500 ก.ก.	25,000 บาท	500 ก.ก.	25,000 บาท
	ผักสาบ	300 ก.ก.	6,000 บาท	300 ก.ก.	6,000 บาท	300 ก.ก.	6,000 บาท
4	สัตว์ต่างๆ						
	งูสิงห์	200 ตัว	36,000 บาท	250 ตัว	37,500 บาท	100 ตัว	ไม่ขาย
	แย้	1,000 ตัว	6,600 บาท	1,500 ตัว	10,000 บาท	1,200 ตัว	ไม่ขาย
	ไข่มดแดง	300 ก.ก.	15,000 บาท	400 ก.ก.	20,000 บาท	300 ก.ก.	ไม่ขาย
	แล่น	50 ตัว	5,000 บาท	100 ตัว	10,000 บาท	80 ตัว	ไม่ขาย
	แมงมัน	100 ก.ก.	20,000 บาท	150 ก.ก.	30,000 บาท	50 ก.ก.	ไม่ขาย
	บ้าง	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย
	กระรอก	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย
	อึ่ง	500 ก.ก.	5,000 บาท	600 ก.ก.	6,000 บาท	500 ก.ก.	ไม่ขาย
	กบ	100 ก.ก.	7,000 บาท	200 ก.ก.	14,000 บาท	70 ก.ก.	ไม่ขาย
	กระต่าย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย
	ตุ่น	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย
	ไก่อป้า	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ไม่ชุกชุม	ไม่ขาย	ชุกชุม	ไม่ขาย
	ละมั่ง	-	-	พบ 1 ครั้ง		ไม่พบ	
	หมูป่า	-	-	พบหลาย ครั้ง		ไม่พบ	
	แก้ง	-	-	พบ 1 ครั้ง		ไม่พบ	

ที่มา : คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด : แบบบันทึกอาหารจากป่า

(สัมภาษณ์ : 15 ตุลาคม 2552) **หมายเหตุ** : อาหารป่า ปี 2551 มีปริมาณลดน้อยลง

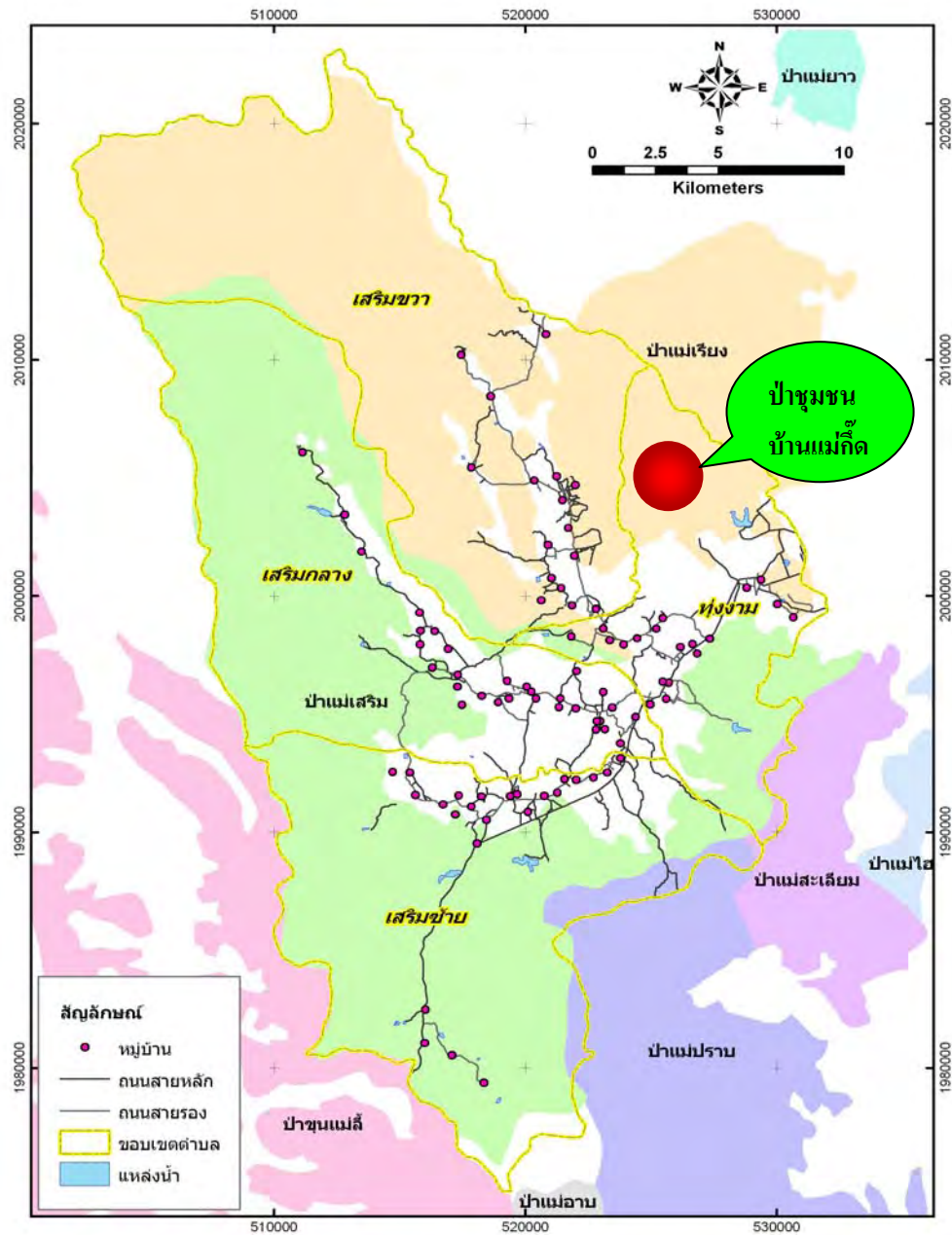
อาจมาจากสาเหตุภาวะโลกร้อน ทำให้ปริมาณน้ำฝนตกในเขตป่าอนุรักษ์ลดน้อยลงไปมาก

ภาพที่ 3 แผนที่ป่าชุมชน อำเภอเสริมงาม

ที่มา : ศูนย์ภูมิศาสตร์สารสนเทศและการจัดการทรัพยากรเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ภาพที่ 4 แผนที่เขตป่าชุมชนบ้านแม่ก๊ต ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ที่มา : ศูนย์ภูมิศาสตร์สารสนเทศและการจัดการทรัพยากรเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

4.2 การดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติโครงการ

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กิด ตำบลทุ่งงาม อำเภอมงมำ จังหวัดลำปาง เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการการเรียนการสอนกับรายวิชาการวิจัยภาคสนาม ตามหลักสูตรของสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการวิจัยภาคสนาม ได้กำหนดให้นักศึกษาลงพื้นที่ศึกษาชุมชน เก็บข้อมูลในเบื้องต้นเพื่อใช้ประกอบการเขียนโครงร่างการวิจัย และได้ส่งโครงร่างการวิจัยดังกล่าวเข้าร่วมเสนอขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยภายใต้โครงการ Community based Projects for Undergraduate Student (CBPUS) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติโครงการดังกล่าว ทีมพี่เลี้ยงจาก สกว. ลำปาง ได้มีกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักวิจัย ดังนี้

- เวทีพัฒนาโจทย์วิจัย

ทีมวิจัยได้นำเสนอหัวข้อการวิจัยต่อศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ร่วมกับชุดทุน CBPUS ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดบุญวาทย์ อำเภอมองมำ จังหวัดลำปาง เพื่อเปิดความคิดเห็นของทีมวิจัย และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงานร่วมกับนักวิจัยของโครงการอื่นๆ พร้อมทั้งคณาจารย์และนักศึกษาจากหลายสถาบันในจังหวัดลำปางเข้าร่วมนำเสนอ เพื่อเติมเต็มในประเด็นการวิจัย ตลอดจนถึงวิธีการ กระบวนการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง และสอดคล้องกับทิศทางงานดำเนินงานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สาระสำคัญและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการต่อโครงการ คือ โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กิด ตำบลทุ่งงาม อำเภอมงมำ จังหวัดลำปาง ควรเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาควรเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การเลือกพื้นที่ และชี้ชัดว่ากลไกของงานวิจัยสร้าง out put ในลักษณะใดร่วมกับพื้นที่ เช่น การสร้างรูปแบบของการมีส่วนร่วม หรือการค้นหาแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วม หรือการจัดทำแผนที่ป่าชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่แนวทางการบริหารจัดการในอนาคต เหล่านี้เป็นต้น เพื่อกำหนดชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกัน
2. ควรนำเสนอบทเรียนของชุมชนในการจัดการป่าที่ผ่านมา ในส่วนของหลักการเพื่อให้เห็นทุนของชุมชนต่อความสำเร็จในอนาคต
3. ควรเพิ่มเติมรายละเอียดของกิจกรรมที่สอดคล้องกับงบประมาณตามแบบฟอร์ม

• เวทีอบรมการเงิน / ชี้แจงเอกสารสัญญาโครงการ

ทีมวิจัยได้เข้าร่วมฝึกอบรมและฟังคำชี้แจงเพื่อพัฒนาศักยภาพ ด้านการจัดทำบัญชี และการเงินของโครงการ ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักวิจัยมีระบบการจัดการด้านงบประมาณ การจัดทำบัญชีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุกโครงการทั้งนี้เพื่อความสะดวก และรวดเร็วต่อการดำเนินงาน

สาระสำคัญของการฝึกอบรม คือ เพื่อให้มีแนวทางในการปฏิบัติเรื่องการเงิน – บัญชี ใน ประเด็นหัวข้อย่อย ดังนี้

1. การเปิดบัญชีโครงการ ต้องมีผู้มีอำนาจส่งจ่ายเงินอย่างน้อย 2 ใน 3
2. แนวทางการจัดทำรายงานการเงินในแต่ละงวด
3. หลักเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งแบ่งได้ตามหมวดต่างๆ เช่น หมวดค่าตอบแทน ค่าจ้าง และค่าใช้สอย
4. การจัดทำหลักฐานทางการเงินที่ใช้ประกอบการเบิก-จ่ายเงิน

วางบทบาททีมงาน

ลำดับ	ชื่อ สกุล	ตำแหน่ง	บทบาท
1	นางสาววิไลลักษณ์ พรหมเสน	หัวหน้าโครงการ	ที่ปรึกษาโครงการ
2	นายทศพล จำกัด	นักวิจัย	ติดต่อประสานงาน ดำเนินงานตาม กระบวนการวิจัย
3	นางสาวนริศรา ยาคี	นักวิจัย	จัดทำบัญชี - การเงิน
4	นางสาวสุพัตรา คลีไพบ	นักวิจัย	เลขานุการบันทึก – รวบรวม ข้อมูล

4.3 ผลของการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมระยะที่ 1

กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจโครงการวิจัย

เวทีที่ 1 วันที่ 8 เดือนตุลาคม 2552 เวลา 16.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่กีด หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 29 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 3 คน / ที่ปรึกษา 1 คน / พี่เลี้ยง สกว. 3 คนและกลุ่มชาวบ้าน 22 คน

ประเด็นการประชุม

เพื่อเปิดตัวโครงการวิจัยและเป็นการชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงานของโครงการวิจัยกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการเครือข่ายป้าชุมชน และประชาชนในหมู่บ้านแม่กีด ให้รับรู้ถึงการเข้ามาทำงานของนักศึกษา เกี่ยวกับการทำวิจัยเรื่องป้าชุมชน

สาระสำคัญ

1. นักศึกษาได้ทำความรู้จัก และมีโอกาสในการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการทำโครงการวิจัยต่อชุมชนอย่างเป็นทางการ
2. คณะกรรมการเครือข่ายป้าชุมชน และประชาชนบ้านแม่กีด ได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ และกระบวนการในการดำเนินการวิจัย

ในการประชุมนักศึกษาได้มีโอกาสในการซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าประชุมเพิ่มมากขึ้น และทำให้ทราบความต้องการของชาวบ้านในการดูแลบริหารจัดการป้าชุมชน ซึ่งจากที่ประชุมมีชาวบ้านคนหนึ่งเสนอว่า “อยากให้หน่วยงานราชการได้รับรู้ถึงวิธีการทำงานของชาวบ้าน ในการช่วยกันดูแลป้าชุมชนว่าทำอะไรจะได้ไม่ขัดแย้งกันในการปฏิบัติงาน อยากให้หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือในด้านงบประมาณ เพื่อจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการ และใช้ในการจัดกิจกรรมบางส่วน of เครือข่ายป้าชุมชน และอยากให้ชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ช่วยกันอนุรักษ์ป้าชุมชนให้เป็นป้าชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันคนที่อนุรักษ์ก็ทำกันไป คนที่แอบตัด หรือคนที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามขัดขวาง เช่น ไม่เข้าร่วมประชุม ไม่เข้าร่วมกิจกรรม”

ปัญหาและอุปสรรค

1. ช่วงการติดต่อครั้งแรกมีความผิดพลาด เพราะผู้ประสานงานของกลุ่มเครือข่ายเข้าใจว่า นักศึกษามาขอข้อมูลเรื่องป่าชุมชนเท่านั้น
2. การประสานงานกับคณะกรรมการมีความยากลำบาก บางครั้งก็ไม่เปิดโทรศัพท์ โทรไปก็ไม่ค่อยรับ ต้องมีการติดต่อหลายครั้ง
3. การนัดหมายไม่ตรงตามที่ตกลง มีการเลื่อนนัดตลอดเพราะทั้งคณะกรรมการ ประชาชน และนักศึกษามีเวลาไม่ตรงกัน
4. การจัดเวทีประชุมปรึกษาหารือ ต้องอาศัยเวลาช่วงหัวค่ำไปถึงกลางคืน ทำให้การเดินทางสำหรับนักศึกษาลำบากเพราะหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 40 กิโลเมตร ระยะทาง ไปกลับ ประมาณ 80 กิโลเมตร
5. ช่วงฤดูการงานบุญ (หลังจากออกพรรษา) และการเก็บเกี่ยว ประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือ หรือให้ความร่วมมือน้อยมากจะเลื่อนนัดตลอด

สิ่งที่ได้รับ

จากการพูดคุยในเวที ทำให้ทราบว่า การดำเนินการด้านการอนุรักษ์ป่าของชุมชนที่ผ่านมาได้ดำเนินการอย่างยากลำบาก ต้องต่อสู้กับหลายฝ่าย เช่น ประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่เห็นด้วย นายทุนที่ลักลอบตัดไม้ ผู้มีอิทธิพลที่ได้รับผลประโยชน์จากป่า และบุคคลทั่วไปที่เคยไปเก็บหาอาหาร หรือของป่าขาย เป็นต้น ซึ่งกว่าจะทำได้สำเร็จอย่างที่เห็นทุกวันนี้คณะกรรมการเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชุมชน ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินการรวมทั้งความร่วมมือ ร่วมใจของประชาชนในพื้นที่

 กิจกรรมที่ 2 จัดประชุมเพื่อวางกรอบและแผนการดำเนินการวิจัยร่วมกับนักวิจัยชุมชน (หมายเหตุ : จัดเวทีร่วมกันกับกิจกรรมที่ 1 เนื่องจากผู้นำชุมชน และคณะกรรมการไม่ค่อยมีเวลา และได้เสนอให้รวมกิจกรรมเป็น 1 เวที)

เวทีที่ 1 วันที่ 8 เดือน ตุลาคม 2552 เวลา 16.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่ก๊าด หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 29 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 3 คน / ที่ปรึกษา 1 คน / พี่เลี้ยง สกว. 3 คนและกลุ่มชาวบ้าน 22 คน

ประเด็นการประชุม

1. การวางกรอบงานวิจัย และแผนการดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอน

สาระสำคัญ

ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน เห็นด้วยกับแผนการดำเนินการวิจัยที่นักศึกษาयर่างไป แต่มีคำถามและเสนอความต้องการว่า จะสามารถปรับงบประมาณบางส่วน เพื่อนำมาใช้ในการทำสื่อเพื่อเผยแพร่กิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนจะได้หรือไม่ เพราะทุกวันนี้มีการทำกิจกรรมเยอะ แต่ไม่ได้มีการเผยแพร่ คนที่รู้ความเคลื่อนไหวก็คือคณะกรรมการเท่านั้น อยากให้ประชาชนและบุคคลทั่วไปได้รับทราบและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการทำสื่อน่าจะมีความเหมาะสมในการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ของเครือข่ายป่าชุมชนและอยากได้ข้อมูลจากการทำวิจัยที่มีความชัดเจน เป็นข้อมูลเชิงวิชาการสามารถช่วยผลักดันให้บุคคลทั่วไปหันมาให้ความสนใจ ช่วยกันดูแลซึ่งจะทำให้ป่าในหมู่บ้านมีความยั่งยืน เพราะทุกวันนี้คณะกรรมการต้องดูแลป่าประมาณ 5,000 ไร่ ต้องมีการแบ่งป่าในการอนุรักษ์ไว้ 2 ส่วนคือ 1.ป่าใช้สอย 2.ป่าอนุรักษ์ จึงอยากได้ข้อมูลเชิงวิชาการจากการทำวิจัยมาช่วยสนับสนุน

สิ่งที่ได้รับ

ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน มีความกระตือรือร้นในการซักถามกิจกรรมตามแผนที่ยกร่างไปและมีข้อค้นพบว่า การทำกิจกรรมในลักษณะนี้ เราควรให้ชุมชนได้ร่วมคิดการพัฒนาโจทย์ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการวางแผนการใช้งบประมาณตามกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญ และจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อกิจกรรมที่ชุมชนทำอยู่ หรืออาจจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ให้ประสบความสำเร็จได้ตามความต้องการของชุมชน

.....

เวทีที่ 2 การฝึกอบรมการคิดแบบวิจัยและสุนทรียสนทนาวันที่ 24 เดือนตุลาคม 2552 ณ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยจำนวน 2 คน และพี่เลี้ยง สกว. จำนวน 6 คน และผู้สนใจทั่วไป 32 คน

ประเด็นการประชุม

1. การคิดแบบวิจัย
2. การพูดจามุมมองให้กำลังใจ และให้โอกาส
3. การทลายกำแพงทางความคิด

สาระสำคัญ

การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เกิดจากแนวคิดของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ที่ได้จากการสรุปบทเรียนการทำงาน จากการเข้าไปหนุนเสริมเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดย สกว.ลำปาง ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการวิเคราะห์ ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม หลักสูตรการสร้างวิทยากรกระบวนการ หลักสูตรการคิดแบบวิจัย หลักสูตร Social mapping (แผนที่ทางความคิด) และหลักสูตรการวาดภาพเพื่อการสื่อสาร สำหรับทีมวิจัยได้เข้าร่วมอบรมในหลักสูตรการคิดแบบวิจัย เนื้อหาของหลักสูตรเป็นเรื่องการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ และเหตุผลที่เหมาะสมในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม ทีมวิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้กับการวางกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น การศึกษาค้นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทฤษฎีกับโจทย์วิจัยที่จะทำการศึกษามีความสอดคล้องกันหรือไม่ และแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่ทำการวิเคราะห์สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้หรือไม่ ตลอดจนความเหมาะสมในการอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ทฤษฎี กับสถานการณ์ของบริบทของชุมชนที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนบ้านแม่ก๊าด ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดที่นำมาเป็นกรอบการวิจัยหรือไม่

ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมวิจัยบางคนมีความรู้สึกละอายใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่กล้าซักถาม เพราะกลัว จะได้ตอบ กลัวตอบไม่ได้
2. ทีมวิจัยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคน เนื่องจากมีภารกิจอื่น ๆ

สิ่งที่ได้รับ

1. บรรยากาศการฝึกอบรมเป็นกันเอง ไม่ตึงเครียดซึ่งตรงนี้สามารถลดความวิตกกังวลของทีมวิจัยได้ในระดับหนึ่ง
2. การได้รับฟังกันอย่างลึกซึ้ง ได้ครุ่นคิด ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมกันได้รวดเร็ว และเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลนั้นที่เกิดขึ้น
3. นักวิจัยมีความมั่นใจและกล้าแสดงออกเพิ่มมากขึ้น
4. ทำให้ทราบว่ากระบวนการคิดแบบวิจัย ไม่ควรเอาวิธีคิดของตัวเองเป็นตัวตั้ง ไม่ด่วนสรุป ควรให้โอกาส เปิดโอกาส และหัดมองต่างมุมในวิธีคิดของคนอื่นๆ เพื่อจะได้โจทย์วิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาได้จริง

กิจกรรมที่ 3 เวทีศึกษาริบทชุมชน ศึกษา/สำรวจบริบทชุมชน และแผนที่ป่าชุมชน บ้านแม่กืด

เวทีที่ 1 วันที่ 21 เดือน ธันวาคม 2552 เวลา 17.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่กืด หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 3 คน / ที่ปรึกษา 1 คน / พี่เลี้ยง สกว. 3 คน กลุ่มชาวบ้าน 23 คน

ประเด็นการประชุม

1. บริบทชุมชนบ้านแม่กืด
2. บริบทป่าชุมชนบ้านแม่กืด
3. ยกร่างแบบสอบถามการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

สาระสำคัญ

ก่อนการลงพื้นที่ที่ทีมวิจัยได้ร่วมออกแบบยกร่างแบบสอบถาม เพื่อเข้าไปสอบถามความคิดเห็นกับคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่กืดว่า มีความต้องการที่อยากทราบข้อมูลอะไรเพิ่มเติมจากประชาชนหรือไม่ หลังจากนั้นได้นำประเด็นคำถามที่คณะกรรมการได้นำเสนอมาพิจารณาร่วมกับ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ได้ศึกษามา เพื่อวางกรอบยกร่างประเด็นคำถามให้มีความสอดคล้องกันทั้งฝ่ายชุมชนและนักวิจัย หลังจากนั้นทีมวิจัยได้ยกร่างแบบสอบถามไปให้ชุมชน และทีมพี่เลี้ยงจาก สกว.พิจารณาอีกครั้ง เพื่อสอบถามข้อมูล ตามความต้องการ และความถูกต้องของแบบสอบถาม โดยมีฐานของโจทย์ และวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน มีความกระตือรือร้นในการบอกเล่าความเป็นมาของบริบทชุมชนและความเป็นมาของป่าชุมชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่กืด (อ้างถึงใน บริบทชุมชน และสถานการณ์ป่าชุมชน หน้า 24 ถึง 34)

ทีมวิจัย คณะกรรมการป่าชุมชนและทีมพี่เลี้ยงจาก สกว.ได้ช่วยกันพิจารณาแบบสอบถามเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กืด ที่ทีมวิจัยได้ยกร่างเพื่อนำเสนอให้ช่วยกันพิจารณา และจะใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนต่อไป

เนื้อหาในแบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (รายละเอียดแบบสอบถามในภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กื๊ด

ปัญหาและอุปสรรค

1. การนัดหมายไม่ตรงตามที่ตกลง มีการเลื่อนนัดตลอดเพราะทั้งคณะกรรมการประชาชน และนักศึกษาใช้เวลาไม่ตรงกัน
2. การจัดเวที ประชุมปรึกษาหารือ ต้องอาศัยเวลาช่วงหัวค่ำ ไปถึงกลางคืน เนื่องจากกลุ่มแกนนำป่าชุมชน ต้องทำงานในช่วงกลางวัน เลิกงานช่วงเย็น ถึงหัวค่ำ บางคนเลิกงานประมาณ 18.00 น. – 18.30 น. โดยประมาณ ทำให้การเดินทางสำหรับนักศึกษาลำบากเพราะหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 40 กิโลเมตร ไปกลับก็ประมาณ 80 กิโลเมตร
3. เกิดความวุ่นวายในการให้ข้อมูลกับทีมวิจัย บางครั้งเกิดการโต้แย้งกันเองในกลุ่มผู้นำหรือคณะกรรมการ เช่น สถานการณ์ป่าชุมชนที่บอกเล่าไม่ค่อยตรงกันในเรื่องของ วัน เวลา
4. ทีมวิจัยไม่สามารถเจาะข้อมูลเชิงลึก เกี่ยวกับสถานการณ์ป่าชุมชนในอดีตได้มากนัก เนื่องจากผู้นำชุมชนไม่อยากจะเปิดเผยข้อมูล เนื่องจากเหตุผลส่วนตัวบางประการ และไม่ได้มีการจัดบันทึกข้อมูลการดำเนินงานด้านการรักษาป่า ไว้เป็นหลักฐานที่ชัดเจน เอกสารหลักฐานการจัดกระจาย มีเพียงรูปภาพ หนังสือ และโครงการที่คณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ได้จัดทำขึ้นบางกิจกรรมเท่านั้นที่ใช้ประกอบในการบอกเล่าให้แก่ทีมวิจัย
5. ผู้นำชุมชน ไม่ค่อยจะเข้าใจในประเด็นคำถามของแบบสอบถาม ซึ่งแต่ละข้อต้องใช้เวลาในการอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้ตรงกันทุกคน

สิ่งที่ได้รับ

ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนมีความกระตือรือร้นในการบอกเล่าให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือแก่นักวิจัย ถึงความเป็นมาของเครือข่ายป่าชุมชนที่มีความลำบาก ซึ่งกว่าจะทำได้สำเร็จอย่างที่เห็นทุกวันนี้คณะกรรมการเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชุมชน ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ในการดำเนินการรวมทั้งความร่วมมือ ร่วมใจ ของประชาชนในพื้นที่ในด้านกิจกรรมการอนุรักษ์เช่น การบวชป่า การทำฝายแม้ว การปลูกต้นไม้ทดแทน เพื่อให้ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นไม้ นานาพันธุ์รวมถึงสัตว์ป่าและแหล่งอาหารก็เพิ่มขึ้นมาด้วย

นอกจากนี้ผู้นำชุมชนได้เล่าว่า ยังมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดการป่าชุมชน อาจเนื่องจากความหวาดระแวงในการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งบางครั้งชาวบ้านกลุ่มนี้อาจคิดว่า ถ้ามีการจัดการป่าก็อาจจะไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ จึงไม่อยากจะให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

จากการดำเนินการของคณะกรรมการป่าชุมชนที่ผ่านมา ทำให้ทีมวิจัยทราบว่า บ้านแม่กื๊ดมีประสบการณ์การดูแล รักษา และฟื้นฟูป่าชุมชนที่หลากหลายวิธี แต่ยังคงเครื่องมือที่จะสื่อสารให้บุคคลทั้งภายใน และภายนอกชุมชนได้รับรู้อย่างทั่วถึง ซึ่งปัจจุบันการเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์งานให้รับทราบ มีเพียงวิธีการเล่าให้ฟัง และการพาออกไปปฏิบัติจริงในพื้นที่เท่านั้น จึงทำให้การดำเนินงานยังไม่แพร่หลายไปยังสาธารณชนได้รับทราบตามเจตนารมณ์ที่ได้ตั้งไว้

จากเวทีนี้ทีมวิจัยจึงได้รับโจทย์การวิจัยเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งข้อ จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเดิม คือ **การจัดทำสื่อเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด** ซึ่งจากการพูดคุยสรุปได้ว่า ชุมชนอยากจะทำสื่อเพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อใช้ในการเผยแพร่ผลการดำเนินงานให้แก่สาธารณชนได้รับรู้
2. เพื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหางบประมาณ จากแหล่งทุนต่างๆ เช่น จากภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจในประเด็นป่าชุมชน
3. เพื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้าง และปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนและนอกชุมชนให้เห็นความสำคัญของการดูแล ฟื้นฟู รักษาป่าชุมชน
4. ทีมวิจัย และพี่เลี้ยงจาก สกว. ได้ข้อสรุปจากเวทีนี้ว่า “ สื่อ ” น่าจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ และเป็นแนวทางในการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ดได้ ซึ่งสื่อจะกลายเป็นวิธีการ และเป็นเครื่องมือในการทำงานเชิงรุก มากกว่ากระบวนการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ที่ทำงานในเชิงรับมาตลอดจากการประมวลความคิดเห็นในเวทีประเด็นของสื่อ น่าจะมีอยู่ 2 ระดับ คือ สื่อภายนอก และสื่อภายใน ซึ่งรูปแบบของสื่อ และวิธีการทำสื่ออาจมีความแตกต่างกัน ดังนี้

○ **สื่อภายนอก** เช่น การจัดทำในรูปแบบของ VCD การสื่อสารผ่านวิทยุชุมชน หรือการนำเสนอผลการดำเนินงาน หรือการเล่าประสบการณ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ เป็นต้น

○ **สื่อภายใน** เช่น การฝึกอบรมให้เด็กในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน หรือผ่านรายการวิทยุชุมชนใน

ระดับตำบล หรืออำเภอ หรือกระบวนการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ประสบการณ์ การดูแลและบริหารจัดการป่าชุมชน โดยการท่องเที่ยวป่า หรือการออกค่าย อาสาเยาวชนคนรักป่า เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตามด้วยเงื่อนไขของเวลา ข้อจำกัดของงบประมาณ และข้อจำกัดของทีมวิจัย ที่ไม่มีประสบการณ์ และทักษะการทำสื่อ จึงทำให้การพัฒนาโจทย์วิจัยข้อนี้ยังคงค้างคาใจตลอด มา เพราะไม่สามารถทำตามความต้องการ และทำตามเจตนารมณ์ของพื้นที่ได้

กิจกรรมที่ 4 การสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน

เวทีที่ 1 วันที่ 20 - 30 เดือน ธันวาคม 2552 ณ บ้านแม่กื๊ด หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

สาระสำคัญ

ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนบ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เพื่อเก็บ แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด จำนวน 100 ชุด (100 ครัวเรือนๆ ละ 1 คน) โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง

สิ่งที่ได้รับ

ก่อนลงพื้นที่เก็บแบบสอบถาม ทีมวิจัยได้ชวนกลุ่มเพื่อนนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนา ชุมชนจำนวน 6 คน ที่สมัครมาช่วยเก็บแบบสอบถาม โดยมีการประชุมเพื่อชี้แจง และทำการ ชักซ้อม ทำความเข้าใจในแบบสอบถาม เพื่อให้เข้าใจตรงกันก่อนลงเก็บข้อมูลจริง หลังจากนั้น ทีมวิจัยได้แบ่งโซนการเก็บข้อมูลในชุมชนออกเป็น 3 โซน คือละแวกบ้านกลาง บ้านเหนือ และ บ้านใต้ และได้ทำการแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม โดยให้รับผิดชอบในการเก็บข้อมูลตาม โซนที่ได้ทำความตกลงกันไว้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและข้อมูล ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งในวันเก็บรวบรวมข้อมูลทีมวิจัยได้ประสานไปยังผู้นำชุมชน เพื่อขอความ อนุเคราะห์ประกาศเสียงตามสาย แจ้งให้กับประชาชนบ้านแม่กื๊ดทราบว่าจะมีนักศึกษา มาเก็บ ข้อมูลการวิจัยเรื่องป่าชุมชนและขอให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

ทีมวิจัยได้แบบสอบถาม ครบจำนวน 100 ชุด ตามเป้าหมาย แต่ทีมวิจัยสังเกตได้ชัดเจน ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการตอบแบบสอบถามของประชาชนบ้านแม่กื๊ด ยังไม่กล้าตอบใน บางประเด็นโดยเฉพาะ ในแบบสอบถามส่วนที่ 4 ที่เป็นคำถามปลายเปิด ให้แสดงความคิดเห็น

และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน ประชาชนจะไม่ค่อยตอบ และส่วนมากจะตอบว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้ดูแล

จากการลงพื้นที่เก็บแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นยังไม่เด่นชัดนัก แต่จะเด่นในเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลป่าชุมชนมากกว่า

ปัญหาและอุปสรรค

1. การเก็บข้อมูลต้องใช้เวลาช่วงเย็น และช่วงกลางคืน เพราะชาวบ้านต้องออกไปทำงานทั้งวัน กว่าที่จะกลับถึงบ้านก็เย็น
2. บางครัวเรือนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เพราะไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชนซึ่งถือว่าเป็นประเด็นร้อนในชุมชนชาวบ้านก็กลัวที่จะให้ข้อมูล ซึ่งทีมวิจัยต้องใช้วิธีการอธิบายให้ฟังเกือบทุกครัวเรือน และขอให้ผู้นำชุมชนช่วยประกาศเสียงตามสายในวันที่ยังไปเก็บข้อมูล
3. บางหลังคาเรือนอ่านหนังสือไม่ค่อยคล่อง ทีมวิจัยที่เข้าไปเก็บต้องอธิบายให้ฟังในแต่ละข้อ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานในแต่ละชุด จึงทำให้การเก็บข้อมูลมีความล่าช้าไม่ได้ตามที่กำหนดไว้แต่ละครั้งที่ลงพื้นที่

กิจกรรมที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้าน และ กิจกรรมที่ 6 การสังเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของบ้านแม่กุด

เวทีที่ 1 วันที่ 21 - 28 เดือน มกราคม 2553 เวลา 10.00 น. ณ อาคารร่มไทร มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 4 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 3 คน / ที่ปรึกษา 1 คน อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน 1 คน

สาระสำคัญ

ทีมวิจัยได้ช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทั้ง 100 ชุด โดยได้กำหนดหมายเลขประจำแบบสอบถามแต่ละชุดเพื่อที่จะได้ดำเนินการวิเคราะห์ตามลำดับและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสมกับระดับการวัดข้อมูลและประเภทของข้อมูล ตัวแปรในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทีมวิจัยเลือกใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล / สิ่งที่ได้รับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชน บ้านแม่ก๊ตเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่ก๊ต (รายละเอียดแบบสอบถามในภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่ก๊ต

ส่วนที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่ก๊ต

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่ก๊ต

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนบ้านแม่ก๊ต ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวน 100 คน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ตำแหน่งในชุมชน อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้เฉลี่ยต่อปี และระยะเวลาในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายป่าชุมชน รายละเอียดดังตารางที่ 3 ถึง 10

0 ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

(n = 100)		
เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	46	46.0
หญิง	54	54.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 54.0 เป็นเพศชาย และร้อยละ 46.0 เป็นเพศหญิง

0 ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตำแหน่งในชุมชน

(n = 100)

ตำแหน่งในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้นำชุมชน	14	14.0
กลุ่มแกนนำเครือข่ายป่าชุมชน	9	9.0
สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน	31	31.0
ผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน	46	46.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 46.0 คือกลุ่มบุคคลที่สนใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน รองลงมา คือร้อยละ 31.0 เป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน และน้อยที่สุด คือร้อยละ 9.0 มีตำแหน่งเป็นกลุ่มแกนนำเครือข่ายป่าชุมชน ตามลำดับ

0 ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

(n = 100)

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	7	7.0
15 – 25 ปี	25	25.0
26 – 35 ปี	9	9.0
36 – 43 ปี	14	14.0
44 – 50 ปี	16	16.0
สูงกว่า 50 ปี	29	29.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 29.0 มีอายุสูงกว่า 50 ปี รองลงมาคือ ร้อยละ 25.0 มีอายุระหว่าง 15-25 ปี และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 9.0 มีอายุระหว่าง 26-35 ปีตามลำดับ

0 ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน

(n = 100)

ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อยู่มาตั้งแต่เกิด	67	67.0
ไม่เกิน 10 ปี	8	8.0
มากกว่า 10 ปี	25	25.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 67.0 มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแมกเกิดมาตั้งแต่เกิด รองลงมาคือ ร้อยละ 25.0 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแมกเกิดมากกว่า 10 ปี และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 8.0 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแมกเกิดไม่เกิน 10 ปี

0 ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก

(n = 100)

อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม	47	47.0
รับจ้าง	34	34.0
รับราชการ	1	1.0
อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว	16	16.0
พนักงาน/เจ้าหน้าที่บริษัท	2	2.0
อื่น ๆ		
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 47.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือ ร้อยละ 34.0 ประกอบอาชีพรับจ้าง และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 1.0 ประกอบอาชีพรับราชการ ตามลำดับ

0 ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพเสริม

(n = 100)

อาชีพเสริม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำสวนผัก	29	29.0
ทำสวนผลไม้	8	8.0
ค้าขาย	15	15.0
เลี้ยงสัตว์	48	48.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 48.0 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง รองลงมาคือ ร้อยละ 29.0 ประกอบอาชีพการทำสวนผัก และน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 8 ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ ตามลำดับ

0 ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อปี

(n = 100)

รายได้เฉลี่ยต่อปี	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท	25	25.0
10,001 – 15,000 บาท	31	31.0
15,001 – 20,000 บาท	23	23.0
มากกว่า 20,001 บาท	21	21.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 31.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน 10,001 – 15,000 บาท รองลงมาคือ ร้อยละ 25.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน น้อยกว่า 10,000 บาท และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 21.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวนมากกว่า 20,001 บาท ตามลำดับ

0 ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระยะเวลาที่เข้าร่วมเครือข่ายป่าชุมชน

(n = 100)

ระยะเวลาที่เข้าร่วมเครือข่ายป่าชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ปี	32	32.0
1 - 2 ปี	13	13.0
3 - 4 ปี	14	14.0
มากกว่า 4 ปี	41	41.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 41.0 ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนมากกว่า 4 ปี รองลงมาคือ ร้อยละ 32.0 เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนน้อยกว่า 1 ปี และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 13.0 เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน จำนวน 1-2 ปี ตามลำดับ

.....

ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด

แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด ผู้วิจัยได้แยกประเด็นออกเป็น 2 ส่วนดังนี้คือ ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน ดังตารางที่ 11 – 17 และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน ดังตารางที่ 18 – 25

ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน

0 ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการควบคุมและการดูแลป่าชุมชน

(n = 100)		
กลุ่มคนที่อยากให้มาควบคุมและดูแลป่าชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โดยธรรมชาติ	5	5.0
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	10	10.0
สมาชิกในชุมชน	85	85.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 85.0 เห็นว่าแนวทางการจัดการป่าชุมชนควรให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ควบคุมดูแล รองลงมาคือ ร้อยละ 10.0 เห็นว่าควรให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้มาควบคุมดูแล และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 5.0 เห็นว่าควรให้ธรรมชาติเป็นผู้ควบคุมดูแล

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาเหตุของป่าเสื่อมโทรม
(n = 100)

สาเหตุของป่าเสื่อมโทรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การเพิ่มขึ้นของประชากรในชุมชน	7	7.0
ไม่เชื่อฟัง/ไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิม	13	13.0
การลักลอบตัดไม้ของชาวบ้าน/ผู้มีอิทธิพล	72	72.0
การแผ้วถางเป็นพื้นที่ทำกินของคนนอกชุมชน	3	3.0
การแผ้วถางเป็นพื้นที่ทำกินของคนในชุมชน	3	3.0
ไฟป่า	2	2.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 72.0 เห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม เพราะการลักลอบตัดไม้ของชาวบ้าน และผู้ที่มีอิทธิพล รองลงมาคือ ร้อยละ 13.0 เห็นว่าสาเหตุ มาจากการที่ชาวบ้านไม่เชื่อฟัง และไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของชุมชน และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 2.0 สาเหตุที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากไฟป่า ตามลำดับ

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความรู้สึกต่อสถานการณ์ ป่าไม้ในปัจจุบัน

ความรู้สึกต่อสถานการณ์ ป่าไม้ในปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยเหลือ	9	9.0
เป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษา	89	89.0
ไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนในขณะนี้	2	2.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 13 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 89.0 มีความคิดเห็นและความรู้สึกต่อ สถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันว่าเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษา รองลงมาคือ ร้อยละ 9.0 เห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยเหลือกันในการดูแลรักษา และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 2.0 เห็นว่าไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนในขณะนี้

0 ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการจัดการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม

(n = 100)		
วิธีการจัดการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ปลูกป่าทดแทนโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์ตอบแทน	32	32.0
ปลูกป่าทดแทนโดยการให้หน่วยงานของภาครัฐเข้ามาดูแล และบริหารจัดการ	20	20.0
การปลูกป่าทดแทนโดยให้ชุมชนและหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลร่วมกัน	48	48.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 48.0 เห็นว่า วิธีการจัดการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมคือการปลูกป่าทดแทนโดยให้ชุมชนและให้หน่วยงานรัฐเข้ามาดูแลร่วมกัน รองลงมาคือ ร้อยละ 32.0 เห็นว่าควรปลูกป่าทดแทนโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 20.0 คือควรปลูกป่าทดแทนโดยการให้หน่วยงานของภาครัฐเข้ามาดูแล และบริหารจัดการ

0 ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชน

(n = 100)		
กิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การทำฝายแม้ว	46	46.0
การบวชป่า	14	14.0
ปลูกต้นไม้ทดแทน	40	40.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 15 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 46.0 เห็นว่ากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชนคือ การทำฝายแม้ว รองลงมาคือ ร้อยละ 40.0 เห็นว่าควรปลูกต้นไม้ทดแทนและน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 14.0 คือการทำกิจกรรมพิธีบวชป่า

0 ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสาเหตุที่ทำให้ป่าชุมชนสามารถพัฒนามาได้จนถึงปัจจุบัน

(n = 100)

สาเหตุของการพัฒนาป่าชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีการวางแผนที่ดี	29	29.0
ทีมงานมีความเข้าใจในการทำงาน	54	54.0
ภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณที่ดี	17	17.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 16 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 54.0 เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้ป่าชุมชนสามารถพัฒนามาได้จนถึงปัจจุบันคือ ทีมงานมีความเข้าใจในการทำงาน รองลงมาคือ ร้อยละ 29.0 เห็นว่ามีการวางแผนที่ดี และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 17.0 เห็นว่าภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณที่ดี

0 ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความสำคัญของการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชน

(n = 100)

ความสำคัญของการจัดกิจกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง	36	36.0
ชุมชนรู้จักแก้ไขปัญหาและหาทางออกได้ด้วยตัวเอง	27	27.0
ชุมชนรู้จักวิธีการอนุรักษ์ป่า	37	37.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 17 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 37.0 เห็นว่าความสำคัญของการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนจะช่วยให้ชุมชนรู้จักวิธีการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น รองลงมาคือ ร้อยละ 36.0 เห็นว่าจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 27.0 เห็นว่าชุมชนรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหาและหาทางออกได้ด้วยตนเอง

.....

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน

๐ ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการดูแลรักษาป่าทั่วไป

(n = 100)

วิธีการดูแลรักษาป่าทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ให้ชาวบ้านรอบ ๆ บริเวณป่าเป็นผู้ดูแล	37	37.0
ให้ อบต. / สภาตำบลเป็นผู้ดูแล	2	2.0
จัดทำแนวเขตให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการบุกรุก	8	8.0
จัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่า	13	13.0
จัดหน่วยป้องกันรักษาป่าให้มากที่สุด	12	12.0
จัดอบรมชาวบ้านให้เห็นถึงประโยชน์ของป่า	28	28.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 18 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 37.0 เห็นว่าแนวทางการจัดการป่าชุมชนควรมีวิธีการดูแลป่าโดยให้ชาวบ้านรอบ ๆ บริเวณป่าเป็นผู้ดูแล รองลงมาคือ ร้อยละ 28.0 เห็นว่าควรจัดอบรมชาวบ้านให้เห็นถึงประโยชน์ของป่า และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 2.0 เห็นว่าควรให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือสภาตำบลเป็นผู้ดูแล ตามลำดับ

๐ ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวิธีการฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชน

(n = 100)

วิธีการฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จัดกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญต่าง ๆ	38	38.0
การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง	45	45.0
วิธีการติดตามสภาพป่าและทรัพยากรป่า	11	11.0
การช่วยเหลือต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ	6	6.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 19 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 45.0 เห็นว่าวิธีการฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชนควรมีการดูแลบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ ร้อยละ 38.0 เห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 6.0 เห็นว่าควรมีวิธีการช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ ตามลำดับ

0 ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหน้าที่ในการปลูกป่าในชุมชน

(n = 100)

หน้าที่ในการปลูกป่าในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ธรรมชาติ	5	5.0
สมาชิกในชุมชน	93	93.0
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	2	2.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 20 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 93.0 เห็นว่าหน้าที่ในการปลูกป่าในชุมชนควรเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน รองลงมาคือ ร้อยละ 5.0 เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของธรรมชาติ และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 2.0 เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้

0 ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกฎระเบียบ บทลงโทษการใช้ประโยชน์จากป่าที่เหมาะสมกับชุมชน

(n = 100)

กฎระเบียบ บทลงโทษที่เหมาะสมกับชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เก็บของป่าพอเหมาะ พอกินและไม่ควรนำไปขาย	27	27.0
การตัดไม้ต้องขออนุญาตจากผู้นำชุมชนก่อนจะตัดไม้	44	44.0
การลักลอบตัดไม้จะถูกลงโทษตามกฎหมาย	29	29.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 21 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 44.0 เห็นว่ากฎระเบียบ บทลงโทษการใช้ประโยชน์จากป่าที่เหมาะสมกับชุมชนคือ การเข้าไปตัดไม้ในป่าต้องขออนุญาตจากผู้นำชุมชนก่อนจะตัด รองลงมาคือ ร้อยละ 29.0 เห็นว่าการลักลอบตัดไม้จะถูกลงโทษตามกฎหมาย และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 27.0 เห็นว่าการเก็บของป่าพอเหมาะ พอกินและไม่นำไปขายถือว่าไม่ผิดกฎระเบียบ

0 ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามปัญหาในการจัดการป่า (n = 100)

ปัญหาในการจัดการป่า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร	13	13.0
งบประมาณในการทำโครงการต่างๆ ไม่พอ	74	74.0
ทำกิจกรรม		
ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร	13	13.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 22 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 74.0 เห็นว่าปัญหาการจัดการป่าคือ การขาดงบประมาณในการทำโครงการต่างๆ ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม รองลงมาคือ ร้อยละ 13.0 เท่ากันคือ ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร และภาครัฐไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

0 ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามผู้ที่ควรกำหนดกฎระเบียบในการรักษาป่าชุมชน

ผู้ที่ควรกำหนดกฎระเบียบรักษาป่า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้นำชุมชน	65	65.0
ชาวบ้าน	34	34.0
เจ้าอาวาส	1	1.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 23 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 65.0 เห็นว่าผู้ที่ควรกำหนดกฎระเบียบด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน คือ ผู้นำชุมชน รองลงมาคือ ร้อยละ 34.0 คือชาวบ้าน และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 1.0 คือเจ้าอาวาส

0 ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการได้รับงบประมาณและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ

(n = 100)		
การประสานงาน / การได้รับงบประมาณ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รัฐบาล	4	4.0
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO)	16	16.0
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	75	75.0
หางบประมาณเอง	5	5.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 24 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 75.0 เห็นว่าการได้รับงบประมาณและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษาป่า กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอดคือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รองลงมาคือ ร้อยละ 16.0 คือ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 4.0 คือ รัฐบาล ตามลำดับ

0 ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกิจกรรมที่คนเข้าร่วมมากที่สุด

(n = 100)		
กิจกรรมที่คนเข้าร่วมมากที่สุด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การทำฝายแม้ว	48	48.0
การบวชป่า	10	10.0
การปลูกต้นไม้ทดแทน	42	42.0
รวม	100	100.0

จากตารางที่ 25 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 48.0 เห็นว่ากิจกรรมที่คนในชุมชนและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดในการดูแลรักษาป่าคือ การทำฝายแม้ว รองลงมาคือ ร้อยละ 42.0 กิจกรรมการปลูกต้นไม้ทดแทน และน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 10.0 คือกิจกรรมการบวชป่า

.....

ส่วนที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่กื๊ดมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$) หากพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ประชาชนจะให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมากที่สุด ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมาคือเห็นว่า เมื่อเกิดเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชนและประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้ป่าในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.00$) และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.27$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 26

0 ตารางที่ 26 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่กื๊ด

(n=100)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการประชุมค้นหาปัญหา	2.59	0.865	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์	2.44	0.924	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการฟื้นฟูการปลูกป่า	2.46	0.796	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวางแผนการดำเนินงาน	2.28	0.932	ปานกลาง
5. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานมากน้อยเพียงใด	2.28	0.932	ปานกลาง
6. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	2.27	0.885	ปานกลาง
7. การมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนจะสามารถช่วยรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าในชุมชนได้เพียงใด	2.99	0.810	ปานกลาง
8. การเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายป่า	2.74	0.860	ปานกลาง
9. การจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมีความสำคัญมากเพียงใด	3.27	0.776	มาก

10. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากเพียงใด	2.90	0.810	ปานกลาง
11. เมื่อเกิดเครือข่ายป่าชุมชนแล้ว ป่าในชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น	3.00	0.828	มาก
12. การแสดงความคิดเห็นชาวบ้านจะมีประโยชน์ต่อการดูแลป่าชุมชนมาก	2.66	0.885	ปานกลาง
13. การนำความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีมาใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนจะส่งผลดีต่อป่าชุมชน	2.88	0.794	ปานกลาง
14. ลูกหลานในชุมชนจะช่วยกันอนุรักษ์รักษาป่าชุมชนของท่านได้เพียงใด	2.73	0.814	ปานกลาง
15. ในอนาคตท่านคิดว่าป่าชุมชนจะขยายเครือข่ายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้เพียงใด	2.85	0.808	ปานกลาง
รวม	2.68		ปานกลาง

จากตารางที่ 26 พบว่า การมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่กื๊ดมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.68$) ดังนั้นคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนจึงควรหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานให้มากขึ้น เพื่อลดภาระการทำงานและเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายสมาชิกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.27$) ด้านการเสนอแนะความคิดเห็น การวางแผน และการลงทุนร่วมกันซึ่งอาจจะเป็นด้านกำลังทรัพย์ กำลังแรงงาน กำลังใจ เพื่อการดูแลรักษาป่า ตลอดจนการปฏิบัติงานตามกิจกรรมของกลุ่มซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 2.28$)

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กื๊ด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนประชาชนบ้านแม่กื๊ดให้ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนควรกระตุ้นให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างที่ชุมชนจัดขึ้น หากครบครันได้ไม่เข้าร่วมควรมีบทลงโทษที่เหมาะสม
2. ควรส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้ในกิจกรรมการบริหารจัดการป่า เช่น อาจจะเป็นคณะกรรมการ หรือเป็นผู้ช่วยคณะกรรมการเพื่อค่อยๆ เรียนรู้และหาประสบการณ์การทำงานเพื่อในอนาคตจะได้สานต่อ
4. ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานให้ทั่วถึง เช่น การประกาศเสียงตามสาย การทำสื่อแผ่นพับ สื่อวิดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการทำความเข้าใจกับคนในชุมชนและบุคคลอื่นๆ ทั่วไป
5. ควรหารายได้และจัดตั้งเงินกองทุนเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค

จากการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทั้ง 100 ชุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเลือกที่จะไม่ตอบในส่วนที่ 4 คือการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

กิจกรรมที่ 7 เวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชนเพื่อตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล และเพิ่มเติมข้อมูลโครงการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด และกิจกรรมที่ 8 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

เวทีที่ 1 วันที่ 15 เดือน กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 18.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่กื๊ด หมู่ที่ 1 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 10 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 6 คน ทีมวิจัยจำนวน 3 คน / ที่ปรึกษา 1 คน

สาระสำคัญ

นำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แก่คณะกรรมการชุมชน

ทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนบ้านแม่กื๊ดเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชน รายละเอียดของข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

- เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล
- แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่กื๊ด
- กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด

- ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการประชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กื๊ด

สำหรับวิธีการนำเสนอ คือ การเล่า บรรยายผสมกับ Powerpoint ที่ได้จัดทำข้อมูลออกมาในรูปของกราฟแท่ง และกราฟวงกลม เพื่อให้คณะกรรมการเห็นภาพชัดเจนของข้อมูล และให้คณะกรรมการได้ทบทวนแบบสอบถามในแต่ละประเด็น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นคำถามไปในตัว

นำเสนอผลการจัดทำสื่อแบบ POWERPOINT แก่คณะกรรมการชุมชน

ทีมวิจัยได้จัดทำสื่อการบรรยาย แบบ Powerpoint ให้กับชุมชน 1 ชุด โดยเนื้อหาใน Powerpoint ประกอบด้วย สถานการณ์ป่าต้นน้ำในอดีต ความเป็นมาของการเกิดกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด และผลการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น กิจกรรมโครงการต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดทำขึ้น ความยาวของเนื้อหาประมาณ 6 นาที สำหรับรายละเอียดของเนื้อหา ทีมวิจัยได้ประสานขอข้อมูลกับคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ดทั้งหมด

การเช็คและตรวจทานความถูกต้องของข้อมูลร่วมกันกับคณะกรรมการชุมชน

ทีมวิจัยได้ทบทวนโจทย์ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกระบวนการการดำเนินงานวิจัยทั้งหมดให้กับคณะกรรมการป่าชุมชนได้รับทราบอีกครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน หลังจากนั้นจึงได้นำเสนอข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาามาทั้งหมด โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

- บริบทชุมชน และสถานการณ์ป่าชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน
- ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งนำเสนอโดยเทคนิค Powerpoint
- ข้อค้นพบจากการวิจัย เพื่อให้คณะกรรมการได้ให้ข้อเสนอแนะ และแก้ไขความถูกต้องของข้อมูลร่วมกันกับนักวิจัย

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเนื้อหารายงานการวิจัย

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด ยอมรับในข้อมูลที่ทีมวิจัยได้ศึกษามา จึงไม่มีการแก้ไขข้อมูลใดๆ แต่อยากให้ทีมวิจัยช่วยพัฒนาในเรื่องของสื่อที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการต่างๆ ของชุมชนให้สาธารณะชนได้รู้จักอย่างกว้างขวางต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยได้ทำสไลด์แบบ Power point ไปให้เพื่อใช้ในการบรรยายเพื่อนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน และหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรต่างๆ ที่มาดูงาน หรือเพื่อจะนำไปเสนอขอรับทุนในแหล่งต่างๆ แต่คณะกรรมการใช้สไลด์การนำเสนอแบบ Power point ไม่เป็นเนื่องจากไม่มีคอมพิวเตอร์ใช้และใช้คอมพิวเตอร์ไม่เป็น ทีมวิจัยจึงได้สอนวิธีเปิดและอธิบายการใช้สไลด์แบบ Power point ให้ เพื่อจะได้นำไปใช้ต่อไปได้

2. เวทีการคืนข้อมูล คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนที่เคยเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้ทั้งหมด เนื่องจากอยู่ในระหว่างการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนได้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย จึงไม่อยากเข้าร่วมประชุมเนื่องจากกังวลว่าจะผิดระเบียบการเลือกตั้ง

สิ่งที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของแนวทาง และกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านแม่กูด

2. จากการทำสไลด์ ทำให้ทีมวิจัยได้รู้ และได้รับบทเรียนว่า สไลด์ที่ควรคำนึงถึงบริบทของชุมชน ทรัพยากร เครื่องมือที่จะใช้ร่วม ตลอดจนความรู้ความสามารถของคนที่จะใช้สไลด์ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

กิจกรรมที่ 8 เวทีสรุปผลการดำเนินงาน

เวทีที่ 1 วันที่ 21 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 89 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 20 คน /ผู้เกี่ยวข้อง 60 คน/ พี่เลี้ยง สกว. 9 คน

ประเด็นการประชุม

ทีมวิจัยได้เข้าร่วมนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลงานวิจัย กับเครือข่ายเพื่อนๆ มหาวิทยาลัยต่างๆ ที่อยู่ในชุดของโครงการวิจัย CBPUS

สาระสำคัญ

ขั้นตอนในการนำเสนอทีมพี่เลี้ยงจาก สกว.

ได้กำหนดเวลาในการนำเสนอโครงการ จำนวน 30 นาที โดยประมาณต่อโครงการ ซึ่งเนื้อหาในการนำเสนอได้นำความเข้าใจ ทำการซักซ้อมกันมาก่อนในการนำเสนอจริง วิธีการนำเสนอทีมพี่เลี้ยงได้เสนอว่า อยากจะให้เป็นการนำเสนอแบบไม่จำเจ อาจจะเป็นการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ในการนำเสนอข้อมูลก็ได้ เช่น ในรูปของ Social map เทคนิคละคร หรืออื่นๆ ตามความถนัด และตามศักยภาพของทีมวิจัย

สำหรับทีมวิจัยปทุมชน เดิมทีอาจารย์ที่ปรึกษาได้ทำการซักซ้อมเนื้อหา และวิธีการนำเสนอโดยเทคนิค mind mapping การบรรยายตามภาพ และกราฟข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยสถิติ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ สถานการณ์ปทุมชนในอดีต กระบวนการแก้ไขปัญหาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในปัจจุบัน ผลจากการวิจัยและแนวโน้มการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ปทุมชนในอนาคต และได้มอบหมายให้ทีมวิจัย คือนักศึกษารับผิดชอบคนละหัวข้อตามความถนัดของตนเอง ในวันนำเสนอจริงปรากฏว่านักศึกษาไม่ได้ทำตามที่ได้ตกลงกันไว้ ทั้งในส่วนของการนำเสนอ และเนื้อหาที่ได้เตรียมมา ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่อยู่เหนือการควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษา และข้อจำกัดของเวลาที่มีอยู่

มุมมองในเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับทีมพี่เลี้ยงจาก สกว.

สำหรับตัวข้าพเจ้า คิดว่าโครงการ CBPUS เป็นโครงการที่ดีมาก เป็นโครงการที่มีเทคนิคและวิธีการที่ดีเยี่ยม ดังนี้

- สามารถทำให้ตัวอาจารย์และนักศึกษาได้มีโอกาสและวิธีการทำงานเชิงวิชาการร่วมกัน
- เป็นโครงการที่ได้สะท้อนบทเรียนให้แก่อาจารย์ได้ด้านกระบวนการเรียนการสอน ว่ามีความรู้ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีที่ได้เรียน มาปรับใช้กับการทำงานจริงได้อย่างไรโดยมีนักศึกษาเป็นเครื่องมือ
- เป็นการทำงานโดยบูรณาการด้านการเรียนการสอน ให้เข้ากับสถานการณ์จริง เช่น เรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่น โดยการปฏิบัติงานจริง นักศึกษาได้รับความรู้โดยกระบวนการทำวิจัยจริง อาจารย์ได้รับทราบและสามารถประเมินผลการสอนของตนเองได้ โดยดูได้จากผลงานที่เกิดขึ้น ทำให้สะท้อนบทเรียนด้านการสอนของอาจารย์ได้เป็นอย่างดีต่อการนำไปปรับใช้ในด้านกระบวนการเรียนการสอนในครั้งต่อไป
- สำหรับอาจารย์ทำงานชิ้นเดียวแต่ได้ผลจากการปฏิบัติงานตอบแทนหลายข้อ เช่น ประสพการณ์ที่ได้จากการทำงาน ได้รู้ช่องทางของแหล่งทุนเพื่อใช้

ร่วมกับกระบวนการเรียนการสอน ได้เครือข่ายเพื่อนในมหาวิทยาลัยต่างๆ และสามารถนำผลงานวิจัย ไปใช้ในการประกันคุณภาพทางการศึกษาของ สาขา ของคณะวิชา และของมหาวิทยาลัยได้ด้วย

- เป็นโครงการที่ปลูกฝังให้นักศึกษาคิดเป็นระบบมากขึ้น
- เป็นโครงการที่ช่วยปลูกจิตสำนึกการทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น และปลูกฝังให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิถีชีวิต วิธีการทำงานร่วมกันกับชุมชน และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับชุมชน
- เป็นโครงการที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ และศักยภาพของนักศึกษา ให้เป็นผู้ที่มีความคิดเป็นระบบ เป็นกระบวนการ รู้จักคิด วางแผนการทำงานร่วมกันกับคนหมู่มาก

สำหรับแนวทางในการขยายผลที่เกิดขึ้น อยากให้ทีมพี่เลี้ยง สกว.ได้ผลักดันให้โครงการในลักษณะแบบนี้เกิดขึ้นอีก และควรขยายกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น อยากให้ลองประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่อยากจะไดงานวิจัยไปพัฒนากลุ่ม องค์กรของตัวเอง โดย สกว. ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างนักศึกษา และองค์กรนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนบนฐานการวิจัยร่วมกัน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ความไม่พร้อมหรืออาจจะเป็นเพราะความประมาทของนักศึกษาในการนำเสนอข้อมูลที่ ไม่เป็นไปตามข้อตกลงที่ได้ทำการชักชวนไว้ก่อนการนำเสนอ
2. นักศึกษาไม่สามารถควบคุมเนื้อหา และอารมณ์ของผู้เข้าร่วม กับสถานการณ์ของเวลา ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มสุดท้ายในการนำเสนอ จึงทำให้ผลการนำเสนอไม่เป็นไปตามเนื้อหาที่วางไว้
3. สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า ศักยภาพของอาจารย์ และนักศึกษายังมีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขอีกมาก เช่น การคัดเลือกนักศึกษา การติดต่อสื่อสาร การสร้างกฎเกณฑ์ในการดูแล และการควบคุมนักศึกษาให้เป็นไปตามข้อตกลง
4. เวลาในการทำงาน และการทุ่มเทให้กับนักศึกษาของอาจารย์ยังมีไม่มากพอ เนื่องจากอาจารย์มีภาระการทำงานด้านอื่นๆ จึงส่งผลต่อการทำงานออกมาได้ไม่ดีพอตามสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้

สิ่งที่ได้รับ

อาจารย์และนักศึกษาได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีการทำงานของมหาวิทยาลัยอื่นๆ ทำให้มีบทเรียนในการทำงานในครั้งต่อไปร่วมกัน

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการดำเนินงาน

โครงการวิจัยแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กีด ตำบลทุ่งงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามกระบวนการวิจัยทั้งหมด 8 กิจกรรมประกอบ ด้วย 1) เวทีชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อมของชุมชน 2) เวทีวางกรอบแผนการดำเนินงาน 3) การศึกษาบริบทชุมชนและแผนที่ป่าชุมชน 4) การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนบ้านแม่กีดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน 5) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจในกิจกรรมที่ 4 6) การสังเคราะห์ข้อมูล 7) เวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน และ 8) สรุปผลการดำเนินการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะกรรมการป่าชุมชนและประชาชนบ้านแม่กีด จำนวน 100 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

1) เวทีชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อมของชุมชน ผลจากเวทีผู้เข้าร่วมรับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของการทำงานวิจัย และทีมวิจัยทราบว่าการจัดตั้งเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านแม่กีด มีสาเหตุมาจากประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่เห็นด้วยที่นายทุนลักลอบตัดไม้ และผู้มีอิทธิพลที่ได้รับผลประโยชน์จากป่าทำให้ป่าเสื่อมโทรมและถูกทำลาย จึงรวมตัวกันเพื่อต่อต้านและมีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเกิดขึ้นหลายกิจกรรม เช่น การจัดตั้งเวรยามเฝ้าป่า การบวชป่า และการทำฝายแม้ว เป็นต้น

2) เวทีวางกรอบแผนการดำเนินงาน ผลจากเวทีพบว่าผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนมีความกระตือรือร้นในการซักถามถึงกิจกรรมตามแผนที่ยกร่างไป แต่มีคำถามและเสนอความต้องการว่า จะสามารถปรับงบประมาณบางส่วน เพื่อนำมาใช้ในการทำสื่อเผยแพร่กิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนจะได้หรือไม่ เพราะอยากให้ประชาชน และบุคคลทั่วไปได้รับทราบและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งการทำสื่อน่าจะมีความเหมาะสมในการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ของเครือข่ายป่าชุมชน และอยากได้ข้อมูลจากการทำวิจัยที่มีความชัดเจน เป็นข้อมูลเชิงวิชาการ สามารถช่วยผลักดันให้บุคคลทั่วไปหันมาให้ความสนใจ ช่วยกันดูแลซึ่งจะทำให้ป่าในหมู่บ้านมีความยั่งยืน

3) การศึกษาบริบทชุมชนและแผนที่ป่าชุมชน พบว่า บ้านแม่ก๊าด มีพื้นที่อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 299 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 966 คน ปัจจุบันมีประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจริงจำนวน 762 คน เป็นเพศชาย จำนวน 405 คน เพศหญิง จำนวน 357 คน และมีพื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 480 ไร่

ในส่วนของการศึกษาแผนที่ป่าชุมชนจากการสอบถามผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน พบว่า ป่าชุมชนบ้านแม่ก๊าดมีประมาณ 5,000 ไร่ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ระยะทางจากหมู่บ้านถึงเขตพื้นที่ป่าชุมชน ประมาณ 12 กิโลเมตร บริเวณป่าชุมชนมีหินแกรนิต ที่สามารถใช้ทำครก หรือชาวบ้านเรียกว่าหินครก ประมาณ 50 ไร่ ปัจจุบันได้มีการจัดสรร แบ่งป่าชุมชนออกเป็น 2 ส่วน คือ ป่าใช้สอย และป่าอนุรักษ์ จากคำบอกเล่าของผู้นำชุมชน พบว่า ข้อมูลเรื่องพื้นที่ป่าชุมชนในปัจจุบันนี้ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน เนื่องจากข้อมูลจากแผนที่ทางอากาศ และข้อมูลจากกรมป่าไม้ไม่ตรงกัน

4) การสำรวจ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 54.0 เป็นเพศชาย ร้อยละ 46.0 มีตำแหน่งในชุมชนคือเป็นกลุ่มบุคคลที่สนใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ร้อยละ 29.0 มีอายุสูงกว่า 50 ปี มีระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ก๊าดมาตั้งแต่เกิด ร้อยละ 67.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 47.0 เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ร้อยละ 48.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวน 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 31.0 และได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนมากกว่า 4 ปี ร้อยละ 41.0

ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่ก๊าด ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ

1) **ประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน** พบว่า แนวทางการจัดการป่าชุมชนควรให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ควบคุมดูแล ร้อยละ 85.0 สาเหตุที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรมเพราะการลักลอบตัดไม้ของชาวบ้าน และผู้ที่มีอิทธิพล ร้อยละ 72.0 ประชาชนมีความรู้สึกต่อสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันว่าเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษา ร้อยละ 89.0 ประชาชนเห็นว่าวิธีการจัดการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมคือการปลูกป่าทดแทนโดยให้ชุมชนและให้หน่วยงานรัฐเข้ามาดูแลร่วมกัน ร้อยละ 48.0 ประชาชนเห็นว่ากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการป่าชุมชนคือ การทำฝายแม้ว ร้อยละ 46.0 ประชาชนเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ป่าชุมชนสามารถพัฒนามาได้จนถึงปัจจุบันคือ ทีมงานมีความเข้าใจในการทำงาน ร้อยละ 54.0 และความสำคัญของการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนจะช่วยให้ชุมชนรู้จักวิธีการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ร้อยละ 37.0

2) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน พบว่า แนวทางการจัดการป่าชุมชนควรมีวิธีการดูแลป่าโดยให้ชาวบ้านรอบๆ บริเวณป่าเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 37.0 วิธีการฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชนควรมีการดูแลบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องร้อยละ 45.0 หน้าที่ในการปลูกป่าในชุมชนควรเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ร้อยละ 93.0 กฎระเบียบ บทลงโทษการใช้ประโยชน์จากป่าที่เหมาะสมกับชุมชนคือ การเข้าไปตัดไม้ในป่าต้องขออนุญาตจากผู้นำชุมชนก่อนจะตัด ร้อยละ 44.0 ปัญหาการจัดการป่าคือ การขาดงบประมาณในการทำโครงการต่างๆ ไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม ร้อยละ 74.0 ผู้ที่ควรกำหนดกฎระเบียบด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน คือ ผู้นำชุมชนร้อยละ 65.0 การได้รับงบประมาณและการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษาป่า กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอดคือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร้อยละ 75.0 และเห็นว่ากิจกรรมที่คนในชุมชนและบุคคลทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดในการดูแลรักษาป่าคือ การทำฝายแม้ว ร้อยละ 48.0

ส่วนที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่กื๊ดมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$) หากพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ประชาชนจะให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมากที่สุด ($\bar{X} = 3.27$) รองลงมาคือเห็นว่าเมื่อเกิดเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชนและประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้ป่าในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.00$) และมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.27$) ดังนั้นคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนจึงควรหาวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานให้มากขึ้น เพื่อลดภาระการทำงาน และเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายสมาชิกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการเสนอแนะความคิดเห็น การวางแผน และการลงทุนร่วมกันซึ่งอาจจะเป็นด้านกำลังทรัพย์ กำลังแรงงาน กำลังใจ เพื่อการดูแลรักษาป่า ตลอดจนการปฏิบัติงานตามกิจกรรมของกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชน

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กื๊ด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนประชาชนบ้านแม่กื๊ดให้ข้อเสนอแนะด้านกระบวนการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนควรกระตุ้นให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างที่ชุมชนจัดขึ้น หากครอบครัวใดไม่เข้าร่วมควรมีบทลงโทษที่เหมาะสม
2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้ในกิจกรรมการบริหารจัดการป่า เช่น อาจจะเป็นคณะกรรมการ หรือเป็นผู้ช่วยคณะกรรมการเพื่อค่อยๆ เรียนรู้และหาประสบการณ์การทำงานเพื่อในอนาคตจะได้สานต่อ

4. ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานให้ทั่วถึง เช่น การประกาศเสียงตามสาย การทำสื่อแผ่นพับ สื่อวิดีโอ หรือสื่ออื่นๆ เพื่อเป็นช่องทางในการทำความเข้าใจกับคนในชุมชนและบุคคลอื่นๆ ทั่วไป

5. ควรหารายได้และจัดตั้งเงินกองทุนเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชน

บทสรุปเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง

จากข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนมีแนวทางในการจัดการป่าชุมชนโดยมุ่งเน้นไปที่การจัดทำกิจกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชน และบุคคล กลุ่ม องค์กรต่างๆ ได้เห็นอุดมการณ์ ได้เห็นเจตนารมณ์อันแน่วแน่เป็นรูปธรรม และมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่าหากต้องการให้ชุมชนและหน่วยงาน ภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนก็ควรจะต้องดำเนินการผ่านกิจกรรมเช่นกัน จึงเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ชุมชนได้ประกาศปิดป่า เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2547 จนถึงปัจจุบัน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนก็ยังพยายามผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อจะเป็นสิ่งที่จะโน้มน้าวให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ดังกิจกรรมที่ทำมาดังนี้

0 แนวทางการจัดการป่าโดยชุมชน

1. การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่นการปลูกต้นไม้ทดแทนในวันสำคัญต่างๆ การสร้างฝายชะลอน้ำ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน และเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

2. การถ่ายทอดเจตนารมณ์ด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนของกลุ่มแกนนำเครือข่ายป่าชุมชนไปสู่

เด็ก และเยาวชนในชุมชน เพื่อปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้แก่ชนรุ่นหลัง โดยการเปิดโอกาส และชักชวนให้เด็ก และเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลป่าชุมชน เช่นการชักชวนให้เด็กไปเดินสำรวจป่า สร้างฝายชะลอน้ำ การเข้าไปเป็นวิทยากรฝึกอบรม ให้ความรู้แก่เด็กในโรงเรียนเรื่องการดูแลรักษาป่า การทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญๆ ร่วมกับทางโรงเรียน เป็นต้น

3. ใช้กระบวนการคิดเชื่อมโยงแบบบูรณาการ ผ่านชนบ ธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อเข้ามาผสมผสานในการจัดการดูแลป่าชุมชน เช่น จัดพิธีกรรมการบวชป่า จัดกิจกรรม

ทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนมาดูแลป่าชุมชน ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นวิธีคิดและเป็นกระบวนการดูแลรักษาป่าอย่างยั่งยืน ผ่านความเชื่อที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน

4. การจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน และการออกกฎระเบียบในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนในวันที่ 9 สิงหาคม 2547

O แนวทางการจัดการป่าชุมชนจากภาคี และบุคคลภายนอกชุมชน

1. การแสวงหาความรู้ โดยวิธีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่ม องค์กรต่างๆ ที่มีเป้าหมายในการทำงานเหมือนกัน เช่น การศึกษาดูงานเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงาม และต่อมาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนอำเภอเสริมงาม ซึ่งวิธีการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการเรียนรู้แนวทางในการจัดการป่าชุมชนทางลัดที่อาศัยประสบการณ์ของภาคีต่างๆ จากภายนอกชุมชนนั้น ก็เป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเกิดความมั่นใจในแนวคิดที่ร่วมกันดำเนินการอยู่

2. การเชื่อมต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ เช่น นายอำเภอ นายกเทศบาลตำบลทุ่งงาม โดยการเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดทำ ถือได้ว่าเป็นแนวทางการจัดการป่าชุมชนในเชิงรุก โดยการสร้างมิตรภาพ สร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ และการประชาสัมพันธ์เพื่อกระจายข้อมูลให้กับชุมชน สังคมได้รับทราบ อีกทั้งยังเป็นการยกฐานะของกลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนให้ชุมชน สังคมได้รับทราบไปในตัว

5.2 บทเรียนที่ได้จากงานวิจัย

นักศึกษา ได้บทเรียนจากการทำวิจัย ดังนี้

1. ได้ประสบการณ์เพิ่มเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับชุมชน ด้านการประสานงาน การวางแผน รวมถึงการพูดคุยที่ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ซักถามและสามารถเข้ากับชุมชนนั้นได้
2. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชน เพราะก่อนที่เราจะลงพื้นที่ เราก็ต้องมีขั้นตอนต่างๆ ก่อนจะลงพื้นที่ เช่น หนังสือแจ้งให้กับผู้นำชุมชน เป็นต้น
3. เรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในการทำงานร่วมกับชุมชน
4. เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่กื๊ดกับการใช้ประโยชน์ของป่าชุมชน ด้านอาหาร ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า ความหวงแหนป่า รวมถึงการสร้างสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งการทำกิจกรรมร่วมกันถือเป็น ความร่วมมือของคนในชุมชน

อาจารย์ ได้บทเรียนจากการทำวิจัย ดังนี้

1. ประสบการณ์ด้านการคัดเลือกนักศึกษา ควรจะมีวิธีการคัดเลือกให้เหมาะสมกับงานที่ต้องทำตามบทบาทของงานวิจัย และนักศึกษาต้องเป็นชั้นปีเดียวกัน ห้องเดียวกัน เพื่อความสะดวกต่อการติดต่อประสานงาน และมีเวลาในการทำงานที่ตรงกัน
2. การเลือกพื้นที่ ประเด็นในการทำงานร่วมกันกับนักศึกษา ควรเลือกประเด็นที่เริ่มจากง่ายไปหายาก เนื่องจากประสบการณ์การทำงานของนักศึกษาด้านงานวิจัยยังไม่ชำนาญ รวมไปถึงระยะทางของพื้นที่ที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักศึกษาเป็นหลัก
3. ได้มีพื้นที่ในการทดลองความรู้ ประสบการณ์การสอนในห้องเรียนจากภาคทฤษฎีสู่การปฎิบัติในการนำไปใช้เพื่อปรับกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนกฎปฏิบัติจริงทำให้รู้ว่าการทำงานเชิงวิชาการร่วมกับนักศึกษาต้องใช้ความพยายาม ความอดทน อดกลั้นค่อนข้างสูง
4. ทำให้รู้ถึงศักยภาพด้านการสอนของตัวเอง และศักยภาพของนักศึกษาที่ทำงานร่วมซึ่งจะเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับนักศึกษาในครั้งต่อไป

ชุมชน ได้บทเรียนจากการทำวิจัย ดังนี้

1. ชุมชนได้เรียนรู้ เข้าใจ และได้ประสบการณ์ในการจัดการข้อมูลและการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน โดยกระบวนการวิจัย
2. ชุมชนได้ขยายแนวคิด สะท้อนบทเรียนกระบวนการทำงาน ผ่านการประชาสัมพันธ์ โดยกระบวนการวิจัยที่สามารถเชื่อถือได้
3. ชุมชนได้ภาคีเครือข่าย ที่พร้อมจะเป็นเพื่อนร่วมคิด ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษา และทีมพี่เลี้ยงจาก สกว.
4. คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ได้รู้จักแหล่งทุนในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาโจทย์เพื่อค้นหาคำตอบต่อการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่อไปได้

5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของนักศึกษา

1. นักศึกษาเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น จากการลงไปสัมผัสกับพื้นที่ ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับคนในชุมชน
2. นักศึกษาได้รับโอกาสในการฝึกอบรมหลายอย่างจากกระบวนการวิจัย เช่น การพัฒนาโจทย์การทำวิจัย การฝึกนำเสนอ การฝึกอบรมสุนทรียะสนทนา ทำให้

นักศึกษา มีความกล้าแสดงออกทางความคิดเพิ่มมากขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง กล้าตัดสินใจ กล้าโต้แย้งเพิ่มมากขึ้น

3. นักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ในรูปแบบเชิงวิชาการเพิ่มมากขึ้น
4. นักศึกษารู้จักกระบวนการวางแผนการทำงานให้เป็นขั้นตอน การทำงานให้เป็นระบบ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของอาจารย์

1. อาจารย์ได้มีเวลา และมีโอกาสในการทบทวน บทบาท ภาระหน้าที่ ในการสอนด้านการวิจัย โดยการปฏิบัติจริงร่วมกันกับนักศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า อาจารย์มีข้อบกพร่องต่อกระบวนการเรียนการสอน การออกแบบการสอนอะไรบ้าง
2. ทำให้เข้าใจธรรมชาติ และพฤติกรรมการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ของนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้นี้สามารถนำไปปรับใช้กับการวางแผนการสอนในอีกหลากหลายวิชา
3. อาจารย์ต้องมีความละเอียด รอบคอบ ในการสั่งงาน การติดตาม ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานที่ได้มอบหมายให้กับนักศึกษา ต้องคิดให้ละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอน และต้องทนที่จะพูดซ้ำๆ ในคำเดิม ประโยคเดิม ต้องทนที่จะต้องอธิบายซ้ำหลายรอบ เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี ซึ่งถือว่าอาจารย์ได้เรียนรู้ และได้พัฒนาศักยภาพในด้านการควบคุมอารมณ์ และเรียนรู้อุดมการณ์ของความเป็นครูที่แท้จริง
4. อาจารย์ได้เรียนรู้เทคนิคการออกแบบจากการเรียนภาคทฤษฎี เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงในภาคสนามในเรื่องของการออกแบบการสอน การมอบหมายงาน การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลพฤติกรรมของนักศึกษาภาคสนาม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชน

1. ชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษา อาจารย์และทีมพี่เลี้ยงเพิ่มมากขึ้น จากการทำงานวิจัยร่วมกัน และสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป เนื่องจากเดิมที่ชุมชนเข้าใจว่านักศึกษาเข้าไปทำวิจัยเพื่อเอาข้อมูลไปส่งอาจารย์ตามคำสั่ง จึงไม่ยอมให้ความร่วมมือเท่าใดนัก
2. ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้านการทำวิจัยร่วมกันกับนักศึกษา ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงานวิจัย การออกแบบสอบถาม จนถึงการสะท้อนข้อมูล การทบทวนข้อมูลเพื่อเขียนรายงานการวิจัย
3. ชุมชนได้มีโอกาสนในการทบทวน และทอดบทเรียนการดำเนินงานด้านป่าชุมชนตั้งแต่เริ่มดำเนินการ มาจนถึงปัจจุบันผ่านกระบวนการวิจัย ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึกมาจากการดำเนินงาน การสังสมประสบการณ์มาหลายปี

5.4 การเชื่อมโยงผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านแม่ก๊าด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้ว่าการจัดตั้งเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านแม่ก๊าด มีสาเหตุมาจากประชาชนในหมู่บ้านที่ไม่เห็นด้วยที่นายทุนลักลอบตัดไม้ และผู้มีอิทธิพลที่ได้รับผลประโยชน์จากป่าทำให้ป่าเสื่อมโทรมและถูกทำลาย ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ชุมชน เช่น ไม่สามารถหาอาหารจากป่าได้ ป่าไม่มีจำนวนลดลง เป็นต้น จึงรวมตัวกันเพื่อต่อต้านและมีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเกิดขึ้นหลายกิจกรรม เช่น การจัดตั้งเวรยามเฝ้าป่า การบวชป่า และการทำฝายแม้ว ตลอดจนการออกกฎระเบียบเพื่อเป็นการควบคุม ปกป้องรักษาผืนป่าของชุมชนเอาไว้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวของประชาชนบ้านแม่ก๊าด มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ดังที่โกมล แพรกทอง (2537:1-2) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชน ไว้ว่าคือรูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า และให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวเป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุม การดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชนในด้านการพัฒนาป่าชุมชน

หากมองในมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าของประชาชนบ้านแม่ก๊าด ก็พบว่า ป่าคือแหล่งอาหารที่ใช้ในการหล่อเลี้ยง การดำเนินชีวิต เป็นเสมือนห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาเก็ตของชุมชน เป็นเสมือนร้านขายของชำ หรือแม้แต่ร้านค้าสะดวกซื้อ ที่ประชาชนสามารถเข้าไปหาอาหาร และเครื่องใช้เพื่อการดำรงชีวิตได้ทุกวัน ทุกเวลา ทุกฤดูกาล โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นป่าจึงมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ถึงมากที่สุด ดังที่ฉลาดชาย รมิตานนท์, อานันท์ กาญจนพันธุ์ และ สันจิตา กาญจนพันธุ์ (2536) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า หากมองป่าชุมชนในมิติทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าชุมชนในสังคมไทยมีความผูกพันกับป่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ของชีวิตและธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม (holistic approach) โดยที่ไม่จำกัดอยู่ด้านเดียว เช่น มองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าในฐานะเป็นวิถีชีวิตในระบบนิเวศเดียวกัน ที่ไม่อาจแบ่งแยกพิจารณาออกจากกันเพราะความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นทั้งชีวิตวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของสังคม ดังนั้นกระบวนการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่ก๊าดที่พยายามทำกิจกรรมต่างๆ มากมาย เช่น ฝายแม้ว บวชป่า จึงเป็นกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรชุมชน ด้วยภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นในการบังคับใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ การใช้และการจัดการทรัพยากร โดยผ่านการจัดองค์กรชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยรอบ และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่สามารถพัฒนาการใช้ทรัพยากรอย่างมีดุลยภาพกับระบบนิเวศ และสร้างสรรค์ความเป็นธรรมในสังคมด้วย

นอกจากนั้นศักยภาพยังแสดงออกในรูปแบบการต่อสู้ เพื่อปกป้องทรัพยากรให้รอดพ้นจากอำนาจภายนอก และการต่อรองกับภาครัฐ เพื่อให้ยอมรับสถานภาพขององค์กรชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากร แนวความคิดเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานในการประเมินศักยภาพขององค์กรชุมชน

พ.ร.บ.ป่าชุมชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 มาตรา 66 บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” จากการสอบถาม สัมภาษณ์ ถึงวิธีการดูแลป่าชุมชนของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่กิดทราบมาว่า ชุมชนได้จัดทำเวทีประชาคมเพื่อออกกฎระเบียบในการอนุรักษ์ ป่าชุมชน เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2547

5.5 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย

1. ช่วงการติดต่อครั้งแรกมีความผิดพลาด เพราะผู้ประสานงานของกลุ่มเครือข่ายเข้าใจว่านักศึกษาขอข้อมูลเรื่องป่าชุมชนเท่านั้น
2. การประสานงานกับคณะกรรมการมีความยากลำบาก บางครั้งก็ไม่เปิดโทรศัพท์ โทรไปก็ไม่ค่อยรับ ต้องมีการติดต่อหลายครั้ง
3. การนัดหมายไม่ตรงตามที่ตกลงมีการเลื่อนนัดตลอดเพราะทั้งคณะกรรมการประชาชน และนักศึกษามีเวลาไม่ตรงกัน
4. การจัดเวที ประชุมปรึกษาหารือ ต้องอาศัยเวลาช่วงหัวค่ำ ไปถึงกลางคืน ทำให้การเดินทางสำหรับนักศึกษาลำบากเพราะหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 40 กิโลเมตร ไปกลับประมาณ 80 กิโลเมตร
5. ช่วงฤดูการงานบุญ (หลังจากออกพรรษา) และการเก็บเกี่ยว ประชาชนจะไม่ให้ความร่วมมือ หรือให้ความร่วมมือน้อยมากจะเลื่อนนัดตลอด
6. เกิดความวุ่นวายในการให้ข้อมูลกับทีมวิจัย บางครั้งเกิดการโต้แย้งกันเองในกลุ่มผู้นำหรือคณะกรรมการ
7. จากประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมา ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อการพัฒนากระบวนการวิจัย จึงขอเสนอแนะดังนี้
 - 7.1 หัวข้อวิจัยต้องมาจากปัญหา และความต้องการของชุมชน และต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้วิจัย
 - 7.2 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอหัวข้องานวิจัยร่วมกันกับนักศึกษา เพื่อจะได้มีทิศทางการทำงานที่ตรงกัน

- 7.3 สกว. อาจจะต้องกำหนดประเด็น หรือหัวข้อกว้างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโจทย์และกรอบการวิจัย เนื่องจากนักศึกษา และชุมชนไม่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยมาก่อน
- 7.4 การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ควรเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนเข้าร่วมอบรมด้วย เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และมองแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

5.6 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในมุมมองของนักศึกษาต่อทีมพี่เลี้ยง

1. การจัดอบรมและให้คำแนะนำทางด้านการจัดการ การเงินและเอกสารการเงิน ควรจะใช้เวลาให้มากเพื่อจะได้ทำความเข้าใจอย่างละเอียด และได้ลงมือปฏิบัติหากเมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็สามารถซักถามได้ เนื่องจากทีมวิจัยไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านการเงิน และการบัญชี
2. ควรจัดการอบรมให้ความรู้ทางด้านการจดบันทึก เทคนิคการจับประเด็นสำคัญของเนื้อหา รวมถึงการสรุปแบบ Mind mapping

5.7 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในมุมมองของนักศึกษา ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทีมวิจัยก็ได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ที่ปรึกษามาด้วย ตลอดทั้งด้านการเดินทางลงพื้นที่ การติดต่อประสานงาน การวางแผนงาน การอบรมการจดบันทึกในการประชุมต่าง ๆ รวมถึงการแบ่งหน้าที่ การรับผิดชอบงาน อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถเป็นที่ปรึกษาได้ทุกเรื่อง เพราะอาจารย์มีประสบการณ์ในการทำงานในการทำวิจัยมากมาย จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับทีมวิจัยได้อย่างเต็มที่

5.8 ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัด

โครงการแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชนของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด

ตำบลทุ่งงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง นำโดยอาจารย์วิไลลักษณ์ พรหมเสน และนักศึกษา สาขาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

การพัฒนาโจทย์วิจัยเริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์ ไปยังผู้สนใจและนำเข้าสู่เวทีการพิจารณาโครงการพร้อมกับการให้ข้อเสนอแนะต่อประเด็นที่สนใจเกี่ยวกับการค้นหารูปแบบ แนวทางการจัดการป่าชุมชนที่ชุมชนบ้านแม่ก๊าด น่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาที่คุกรุ่นมานาน เช่น การสร้างรูปแบบของการมีส่วนร่วม หรือการค้นหาแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วม หรือการจัดทำแผนที่ป่าชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่แนวทางการบริหารจัดการในอนาคต โดยต้องมีการทบทวนสถานการณ์หรือบทเรียนของชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ อย่างชัดเจนก่อน จากข้อเสนอแนะที่วิจัยจึงได้เสนองานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ เครื่องมือของแบบสอบถามจากการสุ่มแบบเจาะจง ร่วมกับการเก็บข้อมูลจากการจัดเวทีกลุ่มย่อยของตัวแทนป่าชุมชนที่ประกอบด้วยผู้นำชุมชน แกนนำเครือข่าย และตัวแทนชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล

ระหว่างการทำเนิงานได้มีการรายงานความก้าวหน้าระยะเวลา 3 เดือน ทีมวิจัย ดำเนินงานได้เพียงเพื่อการสร้างแนวทางของการทบทวนสถานการณ์ปัญหา และวางโครงของแนวทางไว้กับกลุ่มคนบางกลุ่มซึ่งเป็นความยากของทีมวิจัยอย่างยิ่ง ที่จะสามารถเข้าไปสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะจากการรายงานความก้าวหน้าจึงมุ่งเน้นให้ทีมวิจัยมองแนวทางการจัดการป่าชุมชนด้วยวิธีอื่นๆ ที่ไม่เสี่ยงต่อทัศนคติที่ไม่ตรงกันและความปลอดภัยของทีมวิจัย โดยการปรับแนวทางการพูดคุยให้เป็นไปในเรื่องของการใช้ฐานข้อมูลเดิมที่ได้จากการสัมภาษณ์ประเด็นประวัติศาสตร์ชุมชน บทบาทของคนในหมู่บ้านต่อการดูแลรักษาป่า ความภาคภูมิใจที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นเรื่องของเผยแพร่ประสบการณ์สู่การสืบสานเจตนารมณ์ของคนในชุมชน จนได้ข้อสรุปเป็นเรื่องของ **การทำสื่อเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่ก๊าด** ซึ่งจากการพูดคุยสรุปได้ว่า ชุมชนอยากจะทำสื่อเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ใช้ในการเผยแพร่ผลการดำเนินงานให้แก่สาธารณชนได้รับรู้
- 2) เพื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหางบประมาณ จากแหล่งทุนต่าง ๆ เช่น จากภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจในประเด็นป่าชุมชน
- 3) เพื่อใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนและนอกชุมชนให้เห็นความสำคัญของการดูแล ฟื้นฟู รักษาป่าชุมชน

ซึ่งการใช้ “สื่อ” น่าจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ และเป็นแนวทางในการจัดการป่าชุมชนของได้ สื่อจะกลายเป็นวิธีการและเป็นเครื่องมือในการทำงานเชิงรุก มากกว่ากระบวนการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนที่ทำงานในเชิงรับมาตลอด

จากการประมวลความคิดเห็นในเวทีประเด็นของสื่อ น่าจะมีอยู่ 2 ระดับ คือ สื่อภายนอก และ สื่อภายใน ซึ่งรูปแบบของสื่อ และวิธีการทำสื่ออาจมีความแตกต่างกัน ดังนี้

- สื่อภายนอก เช่น การจัดทำในรูปแบบของ VCD การสื่อสารผ่านวิทยุชุมชน หรือการนำเสนอผลการดำเนินงาน หรือการเล่าประสบการณ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ เป็นต้น
- สื่อภายใน เช่น การฝึกอบรมให้เด็กในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้าน หรือผ่านรายการวิทยุชุมชนในระดับตำบล หรืออำเภอ หรือกระบวนการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ประสบการณ์ การดูแลและบริหารจัดการป่าชุมชน โดยการท่องเที่ยวป่า หรือการออกค่ายอาสาเยาวชนอนุรักษ์ป่า เป็นต้น

เมื่อได้ข้อสรุปของแนวทางด้านการจัดทำสื่อทางที่วิจัย ได้ดำเนินการต่อโดยการประสานไปยังสาขาที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เช่น อาจารย์และนักศึกษาศาขานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ และอาจารย์และนักศึกษาศาขาคณะพัฒนาชุมชน เพื่อดำเนินงานในการสร้างสื่อร่วมกับชุมชน พบว่า มีเงื่อนไขในเรื่องของเวลา และงบประมาณที่จะดำเนินการ จึงไม่สามารถเข้าร่วมเป็นทีมในการทำสื่อให้ได้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอไว้ว่า หากสนใจประเด็นในการทำสื่อจริงก็สามารถเขียนโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจาก สกว. หรือแหล่งทุนอื่นๆ และที่วิจัยยังใช้แบบสอบถามเพื่อต่อยอดแนวทางการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่กื๊ด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไป ทางการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่กื๊ด การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กื๊ด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสรุปบทเรียนร่วมกับชุมชน และใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการทางการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

- โกมล แพรททอง. 2537. ป่าชุมชนในประเทศไทย. กรมป่าไม้. กรุงเทพฯ
- กรมป่าไม้. 2537. แนวทางปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา .
- กรมป่าไม้. 2541. ป่าชุมชน. ส่วนป่าชุมชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่ากรมป่าไม้.
- คำรณ ศรีทำไทย. 2534. ปัจจัยเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวกะเหรี่ยงในกิจกรรม
ของศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา
เล่ม 2 . เสน่ห์ จามริก บรรณาธิการ.สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.
- ชูเกียรติ ภัยลี. 2536. การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับเขต
พื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ในเขตจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธงชัย สันติวงษ์, ชัยยศ สันติวงษ์. 2540. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542. พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บางกอกบลิ๊ก.
- เยาวลักษณ์ มากมี. 2538. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกรในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศลิษา พึ่งแสงแก้ว. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สาธิต วินราช. 2534. การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษากรณีครูประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2531. การพัฒนาทีมงาน. กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนาการพิมพ์.

ส่วนส่งเสริมและจัดการป่าชุมชน,กรมป่าไม้. “ความหมายของป่าชุมชน”
Jan.2003.http://www.forest.go.th/plant_forest/meaning.html. (12 Aug.2003)

เสน่ห์ จามริกและยศ สันตสมบัติ. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา
เล่ม 1 . กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

สรรเสริญ ทองสมนึก. 2542. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน.เชียงใหม่.การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ. 2541. พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุนันท์ สุริยวงศ์. 2536. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนทุ่งยาว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปัญหาพิเศษเทคโนโลยีการเกษตรมหาบัณฑิต สาขา วิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

อุทัย บุญประเสริฐ,2531.กระบวนการกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์ และการบริหารทีมงานที่มีประสิทธิภาพ.กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาบริหารศึกษาคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

บทความ : แนวทางการจัดการประชุมชนโดยใช้ “สื่อ” เพื่อขยายวิธีคิด

โดย จิตติมา บุญมี
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง
เผยแพร่ใน
www.oknation.net/blog/vijailampang,
www.thaiail.com/research/indexo.html

จากการมองปัญหาด้านการจัดการประชุมชน นำไปสู่วงขยายของการสร้างแนวร่วมของชุมชนผ่านกลไกของนักศึกษาสาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่เข้ามาเป็นตัวเชื่อมให้เกิดความเข้าใจ และการหาทางออกร่วมกัน

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ภายใต้งาน สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ได้ให้ทุนสนับสนุนการทำงานวิจัย ชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (CBPUS) พื้นที่จังหวัดลำปาง โดยมีอาจารย์วิไลลักษณ์ พรหมเสน อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาชุมชนเป็นหัวหน้าโครงการ และนายทศพล กำจัด ,นางสาวสุพัตรา คลีไพบ ,นางสาวนิศรา ยาคี นักศึกษาสาขาพัฒนาชุมชน เป็นทีมวิจัย โครงการ “แนวทางการจัดการประชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กิต ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ” เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการประชุมชนของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านแม่กิต ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

การออกแบบกระบวนการทำงานวิจัย กำหนดให้นักศึกษาเข้าร่วมทำงานวิจัยในพื้นที่ผ่านเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และการจัดเวทีสนทนากลุ่มแกนนำในชุมชนเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการป่าของชุมชน กลไกการดำเนินงานครั้งนี้นักศึกษาได้ออกแบบนำหลักคิด ทฤษฎี จากการเรียนนำมาประยุกต์ใช้ ผ่านการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ หรือการปฏิบัติตัวให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพื่อสร้างพื้นที่ให้แก่คนในชุมชนเกิดวงการแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และหาแนวทางแก้ไข

จากผลการทำงานวิจัยได้ข้อมูล 2 ส่วนคือ ผลเชิงวิจัย พบข้อมูลด้านการจัดการประชุมชนในอดีตของบ้านแม่กิต ข้อมูลข้อคิดเห็นของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน ตลอดจนองค์ความรู้เรื่องแนวทางการจัดการประชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลเชิงพัฒนา พบว่าชุมชนเกิดการเรียนรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประชุมชน อีกทั้งความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการประชุมชนลดลง

การทำงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้คนในชุมชนบ้านแม่ก๊าด มองเห็นทุนทางสังคมที่มีคือ การอนุรักษ์และหวงแหนทรัพยากรทางธรรมชาติของคนในชุมชน จึงเกิดการนำข้อมูลที่ได้จากการทำงานวิจัยนำมาออกแบบเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างแนวทางการบริหารจัดการป่าด้วยตนเอง และเสนอให้มีการจัดทำสื่อ ในรูปแบบของ VCD เกี่ยวกับป่าชุมชน โดยมีการประสานไปยัง อาจารย์และนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการเพื่อพัฒนาให้เป็นกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสร้างสื่อร่วมกับชุมชน ซึ่งการใช้สื่อสามารถช่วยในการเผยแพร่ผลการทำงานให้แก่สาธารณชนได้รับรู้ รวมทั้งแสวงหางบประมาณและความช่วยเหลือจากแหล่งทุนต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนใจที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญคือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนและนอกชุมชนให้เห็นความสำคัญของการดูแล ฟื้นฟู รักษาป่าชุมชน

ภาคผนวก ข. ภาพกิจกรรม

เวทีชี้แจง และเตรียมความพร้อมโครงการวิจัย

เวทีวางกรอบ แผนการดำเนินงานวิจัย

เก็บข้อมูลกลุ่มย่อย
ทบทวนเรื่องราวบริบทชุมชน และสถานการณ์ป่าชุมชนอดีตถึงปัจจุบัน

เวทีการสร้างเครื่องมือ
และการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคผนวก ค. แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเรื่อง แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
บ้านแม่กืตกรณีศึกษา : เครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่กืต อ.เสริมงาม จ.ลำปาง

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้คำถาม 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1. เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2. เกี่ยวกับการแนวทางการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่กืต

ส่วนที่ 3. เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กืต

ส่วนที่ 4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนบ้านแม่กืต

ขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องหน้าหัวข้อ
ที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

1.เพศ

1. ☐ ชาย

2. ☐ หญิง

2. ตำแหน่งในชุมชน

1. ☐ ผู้นำชุมชน

2. ☐ กลุ่มแกนนำเครือข่ายป่าชุมชน

3. ☐ สมาชิกเครือข่ายป่าชุมชน

4. ☐ ผู้ที่สนใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

3.อายุ

1. ☐ ต่ำกว่า 15 ปี

4. ☐ 36-43 ปี

2. ☐ 15-25 ปี

5. ☐ 44-50 ปี

3. ☐ 26-35 ปี

6. ☐ สูงกว่า 50 ปี

4.อาศัยในหมู่บ้านมานานเท่าไร

1. ☐ ตั้งแต่เกิด

3. ☐ มากกว่า 10 ปี

2. ☐ ไม่เกิน 10 ปี

4. ☐ อื่นๆ.....

5.อาชีพ

1. ☐ เกษตรกรกรรม	4. ☐ อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว
2. ☐ รับจ้าง	5. ☐ พนักงาน/เจ้าหน้าที่บริษัท
3. ☐ รับราชการ	6. ☐ อื่นๆ(โปรดระบุ).....

6.นอกจากอาชีพหลักท่านมีอาชีพเสริม

1. ☐ ทำสวนผัก	4. ☐ เลี้ยงสัตว์
2. ☐ ทำสวนผลไม้	5. ☐ หัตถกรรม
3. ☐ ค้าขาย	6. ☐ อื่นๆ.....

7.รายได้เฉลี่ยต่อปี

1. ☐ น้อยกว่า 10,000 บาท	3. ☐ 15,000 -20,000 บาท
2. ☐ 10,001 – 15,000 บาท	4. ☐ มากกว่า 20,001 บาท

8.ระยะเวลาที่เข้าร่วมเครือข่ายป้าชุมชน

1. ☐ น้อยกว่า 1ปี	3. ☐ 3 – 4 ปี
2. ☐ 1 -2 ปี	4. ☐ มากกว่า 4ปี

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับการแนวทางการจัดการป้าชุมชนของชุมชน (เลือกตอบได้ 1 ข้อ ต่อ 1 คำถาม)

1.ท่านคิดว่าป้าชุมชนควรได้รับการจัดการและควบคุมดูแลโดยใคร

1. ☐ ธรรมชาติ	3. ☐ สมาชิกในชุมชน
2. ☐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้	4. ☐ อื่นๆ คือ.....

2.ท่านคิดว่าการที่ป่าไม้ของชุมชนมีสภาพป่าที่เสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากอะไร

1. ☐ การเพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้าน
2. ☐ การไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของคนรุ่นใหม่
3. ☐ การลักลอบตัดไม้ของชาวบ้านหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอื่นๆ
4. ☐ การแผ้วถางเพื่อทำที่ทำกินในการเกษตรของคนนอกหมู่บ้าน
5. ☐ การแผ้วถางเพื่อทำที่ทำกินในการเกษตรของคนในหมู่บ้าน
6. ☐ ไฟป่า

3.ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน

1. ☐ เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยเหลือ
2. ☐ เป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกัน
3. ☐ ไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนขณะนี้
4. ☐ ไม่มีความรู้สึกใดๆ เพราะไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. ท่านคิดว่าวิธีการจัดการพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมแล้วให้อยู่ในรูปแบบใด

1. ☐ การปลูกป่าทดแทนโดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์ตอบแทน
2. ☐ การปลูกป่าทดแทนโดยการให้หน่วยงานของภาครัฐเข้ามาดูแล และบริหารจัดการ

จัดการ

3. ☐ การปลูกป่าทดแทนโดยให้ชุมชนและหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลร่วมกัน
4. ☐ อื่นๆ.....

5. ท่านคิดว่าในการจัดการป่าชุมชน กิจกรรมใดก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด

1. ☐ ทำฝายแม้ว
2. ☐ การบวชป่า
3. ☐ ปลูกต้นไม้ทดแทน
4. ☐ อื่นๆ.....

6. ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าชุมชนสามารถพัฒนาได้มาจนถึงปัจจุบัน

1. ☐ มีการวางแผนที่ดี
2. ☐ ทีมงานมีความเข้าใจในการทำงาน
3. ☐ ภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณที่ดี
4. ☐ อื่นๆ(ระบุ).....

7. ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร

1. ☐ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง
2. ☐ ชุมชนรู้จักแก้ไขปัญหาและหาทางออกได้ด้วยตนเอง
3. ☐ ชุมชนรู้จักวิธีการอนุรักษ์ป่า
4. ☐ อื่นๆ(ระบุ).....

8. ท่านคิดว่าควรป้องกันรักษาป่าทั่วไปอย่างไร

1. ☐ ให้ชาวบ้านรอบๆบริเวณป่าเป็นผู้ดูแล
2. ☐ ให้สภาตำบลเป็นผู้ดูแล
3. ☐ จัดทำแนวเขตให้ชัดเจนเพื่อป้องกันการบุกรุก
4. ☐ จัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่า
5. ☐ จัดหน่วยป้องกันรักษาป่าให้มากที่สุด
6. ☐ จัดอบรมชาวบ้านให้เห็นถึงประโยชน์ของป่าไม้

9. ชุมชนมีวิธีการฟื้นฟูสภาพป่า เช่นการปลูกป่าเสริมธรรมชาติโดยวิธีใด

1. ☐ จัดกิจกรรมปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ
2. ☐ การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง
3. ☐ วิธีการติดตามสภาพป่าและทรัพยากรป่า
4. ☐ การช่วยเหลือต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ
5. ☐ อื่นๆ.....

10.การปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนเป็นหน้าที่ใคร

- 1. ☐ ธรรมชาติ
- 2. ☐ สมาชิกในชุมชน
- 3. ☐ เจ้าหน้าที่ป่าไม้
- 4. ☐ อื่นๆ.....

11.กฎระเบียบและบทลงโทษการใช้ประโยชน์จากป่าข้อใดเหมาะสมที่สุดกับชุมชนของท่าน

- 1. ☐ เก็บของป่าพอเหมาะ เพื่อให้คนอื่นได้เก็บกินเหมือนกันและไม่ควรนำไปขาย
- 2. ☐ การตัดไม้ต้องขออนุญาตจาก ผู้นำชุมชนก่อนจะตัดไม้
- 3. ☐ การลักลอบตัดไม้จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

12.ท่านคิดว่าการดำเนินการจัดการป่าชุมชนเท่าที่ผ่านมามีปัญหาอะไรบ้าง

- 1. ☐ ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
- 2. ☐ งบประมาณในการทำโครงการต่างๆไม่พอทำกิจกรรม
- 3. ☐ ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร
- 4. ☐ อื่นๆ.....

13.กฎระเบียบในการรักษาป่าชุมชนของท่านใครเป็นผู้กำหนด

- 1. ☐ ผู้นำชุมชน
- 2. ☐ ชาวบ้าน
- 3. ☐ เจ้าอาวาส
- 4. ☐ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

14.การจัดการป่าชุมชนได้รับการสนับสนุน ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกบ้างหรือไม่

- 1. ☐ รัฐบาล
- 2. ☐ องค์การพัฒนาเอกชน(NGO)
- 3. ☐ องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)
- 4. ☐ อื่นๆ(ระบุ).....

15.ท่านคิดว่าที่กิจกรรมใดของเครือข่ายป่าชุมชนกิจกรรมใดมีเข้าร่วมมากที่สุดและควรจะทำ
ทุกๆปี

- 1. ☐ ทำฝายแม้ว
- 2. ☐ การบวชป่า
- 3. ☐ ปลูกต้นไม้ทดแทน
- 4. ☐ อื่นๆ.....

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กิด

ประเด็นคำถาม	มากที่สุด 4	มาก 3	ปานกลาง 2	น้อย 1
1.ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมค้นหาปัญหา				
2.ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการกำหนดพื้นที่ป่าอนุรักษ์				
3.ท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาการฟื้นฟูการปลูกป่า				
4.ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวางแผนการดำเนินงาน				
5.ท่านมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานมากน้อยเพียงใด				
6.ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล				
7.ท่านคิดว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนจะสามารถช่วยรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าในชุมชนของท่านมากน้อยเพียงใด				
8.ท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมากน้อยเพียงใด				
9.ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด				
10.ท่านคิดว่าคนในชุมชนของท่านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนมากน้อยเพียงใด				
11.ท่านคิดว่าเมื่อเกิดเครือข่ายป่าชุมชนแล้ว ป่าในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากน้อยเพียงใด				
12.ท่านคิดว่าการแสดงความคิดเห็นของท่านมีประโยชน์ต่อการดูแลป่าชุมชนมากน้อยเพียงใด				
13.ท่านคิดว่าการนำความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี มาใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนส่งผลดีต่อป่าชุมชนมากน้อยเพียงใด				
14.ท่านคิดว่าลูกหลานของท่านจะอนุรักษ์ รักษาป่าชุมชนของท่านต่อไปได้มากน้อยเพียงใด				
15.ในอนาคตท่านคิดว่าเครือข่ายป่าชุมชนจะขยายเครือข่ายไปยังพื้นที่ต่างๆได้มากน้อยเพียงใด				

ส่วนที่ 4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านแม่กูด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ขอขอบคุณในความร่วมมือ)

ภาคผนวก ง. ประวัติที่มวิจัย

ชื่อ-สกุล : นางสาววิไลลักษณ์ พรหมเสน

ที่อยู่ปัจจุบัน : 112/146 ถนนพระบาท ต. พระบาท อ.ลำปาง จ. ลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52100

สถานที่ติดต่อ : สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

เลขที่ 119 ม.9 ถนนลำปาง – แม่ทะ

ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

E-mail address : wilailux_p2000@yahoo.com

เบอร์โทรศัพท์ : 087-1780955

ประวัติการศึกษา : ปริญญาโท : ศศม. (สังคมวิทยาประยุกต์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปริญญาตรี : ศศบ. (การพัฒนาชุมชน) สถาบันราชภัฏลำปาง

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

ประสบการณ์พิเศษในการทำงาน

1. วิทยากรกระบวนการ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการ AIC. และ FSC.
2. คณะทำงานจัดเวทีวิสัยทัศน์จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9
3. คณะทำงานจัดทำโครงการเวที “ยุทธศาสตร์ชาติ พลังแผ่นดิน” เวทีอนุภาคเหนือตอนบน
4. คณะทำงานและวิทยากรกระบวนการในการจัดทำโครงการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง จำนวน 10 ตำบล ของกองทุนเพื่อสังคม (SIF.) จังหวัดลำปาง
5. คณะกรรมการดำเนินงานการทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำปางแบบบูรณาการ
6. ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการวิจัยการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
7. คณะทำงานโครงการจัดทำยุทธศาสตร์ธรรมา จังหวัดลำปาง
8. คณะทำงานโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าเขลางค์นครลำปาง จังหวัดลำปาง

การทำงานในปัจจุบัน

อาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องงานวิจัย

นักวิจัย และผู้ช่วยนักวิจัย

1. โครงการวิจัยการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง โดยงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
2. โครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยกระบวนการแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
3. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนชุมชน และการ บูรณาการแผนชุมชนให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำปาง กรณี : ตำบลแม่ทะ ตำบลสันดอนแก้ว และตำบลดอนไฟอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
4. โครงการวิจัยศึกษารูปแบบการระดมทุนและการกระจายทุนเพื่อการพัฒนาชุมชนลำปาง อย่างยั่งยืน สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ชื่อ : นายทศพล จำกัต์
ที่อยู่ : 66 ม.9 ต.แจ้ซ้อน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง 52240
หมายเลขโทรศัพท์ : 083-3004699
Email: youcub@hotmail.com

สถานภาพทางการศึกษา

กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชา การพัฒนาชุมชน

สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
เลขที่ 119 ม.9 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

ประสบการณ์การทำงาน

1. ประธานเครือข่ายเยาวชน อ.เมืองปาน จ.ลำปาง
2. ประธานเครือข่ายเยาวชน ภาคประชาชน จ.ลำปาง
3. ผู้ประสานงานเครือข่ายเยาวชนภาคประชาชน ภาคเหนือ มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย (ปปส.ภาค5)
4. วิทยากรกระบวนการ งานอบรม ค่ายเยาวชน มูลนิธิกองทุนไทยและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ทุกจังหวัด ทุกภาค
5. วิทยากรกระบวนการ งานอบรม ค่ายเยาวชน ปี 2543 – จนถึงปัจจุบัน
6. คณะทำงานกลุ่มเยาวชน อัครถิ่นลำปาง กลุ่มเทียนส่องทาง
7. นายกสภาเด็กและเยาวชน อ.เมืองปาน รองนายกสภาเด็กและเยาวชน จ.ลำปาง
8. คณะกรรมการสมาคมนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
9. ประธานนักศึกษาสาขาวิชา การพัฒนาชุมชน
10. ร่วมทำวิจัยกับ สกว. ปี 2547 - จนถึงปัจจุบัน

ชื่อ : นางสาวสุพัตรา คลีไพบ

ที่อยู่ : 179/1 ม.3 ต.บ้านโป่ง อ.สูงเม่น จ.แพร่ 54130

หมายเลขโทรศัพท์ : 083-2020814

Email : som-jung@windowslive.com

สถานภาพทางการศึกษา

กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชา การพัฒนาชุมชน

สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

เลขที่ 119 ม.9 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

ประสบการณ์การทำงาน

1. คณะกรรมการกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา ชมรมอาสาพัฒนาชุมชน
2. คณะกรรมการสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

ชื่อ: นางสาวนิศรา ยาคี

ที่อยู่: 11/1 ม. 8 ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง 52000

หมายเลขโทรศัพท์ : 083-5160028

Email: puy-niss@hotmail.com

สถานภาพทางการศึกษา

กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 สาขาวิชา การพัฒนาชุมชน

สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

เลขที่ 119 ม.9 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

ประสบการณ์การทำงาน

1. คณะทำงานเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง จ.ลำปาง (ปปส.ภาค 5)
2. คณะทำงานเครือข่ายเยาวชน ภาคประชาชน จ.ลำปาง มูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย
3. วิทยากรกระบวนการ งานอบรม ค่ายเยาวชน มูลนิธิกองทุนไทย และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
4. คณะทำงานกลุ่มเยาวชน อักกินลำปาง กลุ่มเทียนส่องทาง